

NÁRODNÍ ARCHIV V ROCE 2018

EVA DRAŠAROVÁ

Úvod

Archivy v České republice jsou povinny dle § 62 archivního zákona zpracovat výroční zprávy o své činnosti a do konce měsíce února následujícího kalendářního roku je zveřejnit způsobem umožňujícím dálkový přístup. Příslušný paragraf předepisuje povinné údaje o personálních podmínkách, celkovém množství uložených archiválií, výběru, archivním zpracování a využívání archiválií, stavu archiválií, konzervaci a restaurování archiválií. Výsledkem by měla být jednotná prezentace institucí a dat umožňujících porovnání a sledování delších vývojových tendencí. Nakolik se to daří naplňovat v celostátním měřítku nechť posoudí nezávislý pozorovatel či řídicí orgán pro obor archivnictví.

Co se týče Národního archivu, snažíme se podat poctivý počet ze své práce ve všech jejích aspektech, ne jen v těch předepsaných. Jedná se o náročný proces, na jehož konci se představuje archiv jako jednotná instituce s respektováním rozmanitosti úkolů a aktivit. Potlačuje se individualita vnitřních organizačních jednotek, vzniká plastický obraz Národního archivu. Bez dělby práce by však docílit výsledků šlo obtížně. Každé oddělení je specifické a plní trochu odlišné úkoly. Nejde jen o odlišení kmenových a servisních úloh. Struktura řízení se vyvíjela historicky, existence některých útvarů má dokonce dávnou tradici pramenící ještě v předchůdcích Národního archivu. Jiné útvary se naopak odštěpily v poměrně nedávné době z důvodu nutné specializace na nová zadání. A některé nedůslednosti pramení z personálního obsazení a rozumného využití schopností a znalostí konkrétních osobností a klíčových zaměstnanců.

V roce 2018 jsme se věnovali ve značné míře veřejnosti. Vnější podnětem k tomu se stalo důstojné připomenutí sto let existence novodobé státnosti. Zúročili jsme své odborné znalosti, výzkumné výsledky, spravované archivní fondy, um restaurátorů, šikovnost a organizační schopnosti. Přesto jsme nezanedbali své povinnosti podávat retrospektivní informace občanům pro jejich práva a úřadům a moci soudní pro jejich fungování. Navzdory každoročním steskům na menší porci času na zpracování archiválií se podařilo dosáhnout až nepochopitelných výkonů. Obdobně tomu bylo v preventivní péči o fyzický stav archiválií, v digitalizaci či restaurování a konzervaci. Také digitální archivace se stala přirozenou součástí archivní všednodennosti a projekt Národní digitální archiv II procházel

dál svými aktivitami bez otřesů. Navzdory permanentnímu oslabení a fluktuaci v ekonomicko-provozním aparátu se vše stačilo a zvládlo, byť někdy s nasazením na hranici možností. Všem pracovnícím a pracovníkům Národního archivu patří uznání a poděkování za výkony, za solidárnost s celkem a v mnoha případech i za věrnost „značce“.

Personální podmínky archivu

Do roku 2017 vstupoval Národní archiv se 160 systemizovanými místy, z toho 87 ve státní službě a 73 dle Zákoníku práce. Tehdy přibyla tři zásadní, rozvojová místa do Národního digitálního archivu dle vládního usnesení č. 611/2013. Další posun nastal ve vytvoření místa kancléře, který kromě dosavadní agendy „podnikového“ právníka by měl postupně převzít od ředitelky řadu činností, které tato vykonávala za přetíženou personalistku (služební hodnocení, systemizace, konkursy na uvolněná místa, vzdělávání) či musela ve značné míře suplovat neexistující místa investičního referenta či koordinátora a plánovače vědeckého výzkumu. V roce 2018 však žádná změna nenastala, protože žádný z návrhů nové systemizace nebyl akceptován ministerstvem financí. Stejná situace se opakuje pro rok 2019.

Pokračovalo individuální zvyšování kvalifikace. Bakalářskému studiu se věnovaly 2 osoby, magisterskému 8 osob a doktorandskému 10.

Celkové množství uložených archiválií

K 31. 12. 2018 spravoval Národní archiv ve své základní evidenci celkem 2065 archivních souborů v rozsahu 130 440,01 bm (oproti stavu k 31. 12. 2017 se jedná o nárůst o 31 archivních souborů a 933,31 bm). Digitální velikost spravovaných souborů činila 4293724 MB. Z uvedených 2065 archivních souborů bylo celkem 2002 souborů (125 635,86 bm, 4243009 MB) evidováno jako soubory v přímé péči archivu, 59 souborů (4764,4 bm, 50715 MB) bylo v NA uloženo na základě depozitní smlouvy a 4 archivní soubory NA (39,75 bm) byly na základě smlouvy uloženy mimo archiv. V roce 2018 bylo provedeno celkem 1145 aktualizací evidenčních listů NAD, které se týkaly 751 archivních souborů.

Do evidence archivních pomůcek bylo v roce 2018 zapsáno celkem 23 nových archivních pomůcek (jednalo se o 7 nových pomůcek a 15 pomůcek vzniklých rozdělením starších inventářů společných pro více archivních souborů). Zrušeny byly dva sdružené a skupinové inventáře.

Do evidence vnějších přírůstků a úbytků bylo v roce 2018 zapsáno celkem 233 vnějších změn (tj. o 49 více než v roce 2017). Celkem bylo evidováno 232 přírůstků (230 přírůstků výběrem a 2 přírůstky delimitací) a 1 úbytek (úbytek delimitací).

Do druhotné evidence NDA předalo Národnímu archivu v roce 2018 údaje ze své základní evidence celkem 24 archivů a 8 kulturně vědeckých institucí. Do centrální

evidence Národního archivu bylo v roce 2018 předáno celkem 12 stejnopisů archivních pomůcek. Archiv hlavního města Prahy předal 9 stejnopisů a Archiv Národního technického muzea 3 stejnopisy. Do evidence archivních pomůcek v programu PEVA nebyl v roce 2018 zapsán žádný předaný stejnopis archivní pomůcky.

K 31. 12. 2018 měl Národní archiv ve své péči celkem 1 národní kulturní památku a 26 archivních kulturních památek, což je o jednu AKP více než v roce 2017. Na základě návrhu Národního archivu č. j. NA 2599-1/06-2018 ze dne 15. 8. 2018 byl rozhodnutím Ministerstva vnitra ze dne 18. 10. 2018 prohlášen za AKP č. 172 Soubor plánů a vedut židovského osídlení v Čechách z roku 1727. Pravidelná prověrka fyzického stavu archivních kulturních památek se uskutečnila ve dnech 4. a 5. 12. 2018.

Výběr archiválií ve skartačním řízení

V roce 2018 vykonával Národní archiv předarchivní péči u 182 veřejnoprávních původců. V roce 2018 přibyl jeden nový původce – Úřad Národní rozpočtové rady (rezort Ministerstva financí) na základě zákona 23/2017., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti. K 31. 12. 2018 zanikl Fond dalšího vzdělávání. Archiváři 5. oddělení provedli v roce 2018 výběr ve skartačním a mimo skartační řízení celkem u 84 veřejnoprávních původců. Při těchto řízeních sepsali 202 protokolů (197 ve skartačním řízení a 5 v mimo skartačním řízení). Tyto ukazatele jsou statisticky sledovány od roku 2005. Poměříme-li tyto výkony s výsledky z minulých let, můžeme konstatovat, že počet skartujících původců byl historicky druhý nejvyšší, počet vyhotovených protokolů ve skartačním řízení byl historicky nejvyšší. Co se týče objemu a poměru dokumentů navržených do skartačního řízení a dokumentů vybraných za archiválií, můžeme konstatovat, že čísla opět překonávají parametry z uplynulých let. Celkově bylo ve skartačním řízení posouzeno 25 263 bm dokumentů a vybráno z nich bylo 754 bm archiválií. Poměr vybraných archiválií k navrženým by byl 2,98%, což je opět nejnižší poměr za sledované období. Celkový výsledek ale statisticky zkrusluje rozsáhlá skartace ze všech poboček Úřadu práce, kde bylo de facto skartováno 13 210 bm dokumentů. Tato skartace proto nebyla do dlouhodobé statistiky započítána. Po této úpravě vychází průměrné procento vybraných archiválií (6,2%). Mimo skartační řízení bylo navrženo 1029 bm a byl vybrán 1 bm.

Prostřednictvím Národního archivního portálu bylo v roce 2018 zahájeno elektronické skartační řízení (formou SIP balíčků) u 71 původců spadajících do péče 26 archivů. Na tato řízení navázalo 32 přejímek, v jejichž rámci byla uložena data v podobě AIP o celkové velikosti 66,6 GB.

Kontroly spisové služby a správní řízení

V roce 2018 provedl Národní archiv dvě řádné kontroly výkonu spisové služby v elektronickém systému spisové služby – u Ministerstva kultury (březen–listo-

pad 2018) a u Státního pozemkového úřadu (duben 2018–leden 2019). Dále byla provedena následná kontrola u Ministerstva průmyslu a obchodu (leden 2017–leden 2018). Řádná kontrola u Vrchního státního zastupitelství v Praze, která byla zahájena v říjnu 2017, byla následně zastavena z důvodu ze strany VSZ namítané nepříslušnosti Národního archivu k výkonu kontroly, resp. výkonu předarchivní péče. Od listopadu 2017 doposud se řešením věci zabývá Ministerstvo vnitra.

Výše uvedené kontroly kladou na zúčastněné archiváře vysoké časové, a hlavně odborné nároky. Vzhledem ke komplexnímu zaměření kontrol získává NA cenné poznatky o výkonu spisové služby a jeho poruchách u původců a jejich výsledky by se měly odrazit také ve zkvalitnění předarchivní péče u těchto ministerstev, popř. i u jim podřízených organizací. Pracovníci 5. oddělení průběžně vedou nad rámec zákonných povinností náročné individuální konzultace pro původce k elektronické spisové službě a ke spisovým normám. Nejčastějším tématem byl výkon spisové služby v elektronickém systému spisové služby, správa dokumentů v samostatných elektronických evidencích (různé informační systémy, databáze apod.) a skartační řízení z nich.

Jiný typ konzultací probíhal v oblasti výkonu a metodiky elektronické spisové služby s Ministerstvem práce a sociálních věcí, Úřady práce, Ministerstvem zemědělství, Nejvyšším soudem, Ústřední kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským, Státním fondem dopravní infrastruktury, Nejvyšším státním zastupitelstvím, Ministerstvem spravedlnosti, Národním bezpečnostním úřadem, Českým statistickým úřadem, Ministerstvem obrany. Problematika předávání digitálních dokumentů včetně databází byla konzultována s Ministerstvem dopravy (celostátní systém jízdních řádů) a Správou železniční dopravní cesty, s. o. (systém InvestDokument pro správu stavební dokumentace). K otázce systematického předávání databází a dat z informačních systémů zahájena dále spolupráce s Ministerstvem vnitra, odkud byly vyžádány zneplatněné z IS o ISVS a dále s Ministerstvem financí, kde byl vytipován jako pilotní informační systém IS ARIS s daty z let 1993–2009. V roce 2018 proběhlo testování formátu SIARD ve verzích 1.0, 2.0 a 2.1 příslušných aplikací k archivaci digitálních dat uložených v informačních systémech (SIARD Suite, Database Preservation Toolkit a SIARDGui).

Dále jsme se ve spolupráci s odborem archivní správy a spisové služby a dalšími útvary Ministerstva vnitra věnovali návrhům a novelizacím právních předpisů souvisejících s archivnictvím a s výkonem spisové služby (mj. implementace eIDAS a GDPR do zákona 499/2004 Sb. a vyhlášky 259/2012 Sb., metodikám k elektronickému podpisu a elektronické pečetí, výměně a postupování spisů, vyhlášce o významných informačních systémech, přípravě právní úpravy sčítání lidu 2021 a dalším). Metodická stanoviska a konzultace eSSI a eGov byla projednávána s odborem Hlavního architekta eGovernmentu, odborem eGovernmentu, odborem legislativy a koordinace předpisů, odborem kybernetické bezpečnosti a koordina-

ce informačních a bezpečnostních technologií, odborem archivní správy a spisové služby a odborem správním Ministerstva vnitra.

Samostatnou agendu pak představovaly konzultace s dodavateli eSSL, zejména v souvislosti s implementací nové verze Národního standardu pro elektronické systémy spisové služby VMV 57/2017, ale i dalšími tématy souvisejícími s tvorbou SIP balíčků pro skartační řízení a další (mj. ICZ, VUMS LEGEND, CCA Group, Gordic, KAPOS, Geovap). Náročnou kapitolu představovalo zejména poskytování podpory při testování SIP balíčků v rámci elektronického skartačního řízení, jak původcům v předarchivní péči Národního archivu, tak jednotlivým dodavatelským firmám. Nedílnou součástí této činnosti je poskytování, podpora a kontinuální vývoj validátoru SIP balíčků, který je využíván jak v rámci Národního archivního portálu, tak ve formě veřejně on-line přístupného nástroje umožňujícího původcům a dodavatelům provedení strojové kontroly souborů. Výraznou změnou byl přechod na validaci dle NSESSS z roku 2017 (plně v účinnosti od 4. 7. 2018) a nasazení tzv. obsahových kontrol SIP balíčků. Vývoj probíhá průběžně.

V roce 2018 bylo vedeno správní řízení u třech původců – Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zemědělství a Ministerstva průmyslu a obchodu, u kterých byly zjištěny závažné nedostatky ve výkonu spisové služby.

Výběr archiválií mimo skartační řízení

Rok 2018 přinesl Národnímu archivu zásluhou pracovníků oddělení fondů nestátní provenience a archivních sbírek 65 přírůstků (94,07 bm a 8733 EJ), z toho 37 přírůstků (56,25 bm, 468 EJ) se vztahovalo k osobním fondům nebo rodinným archivům (30 archivních souborů). V posledních letech jsou nám nabízeny od soukromoprávních původců také archiválie v elektronické podobě. Můžeme konstatovat, že se rok 2018 stal počtem přírůstků čtvrtým nejúspěšnějším rokem za dvaadvacetileté období existence oddělení.

V oblasti předarchivní péče u soukromých právnických osob se nadále dařilo šestému oddělení Národního archivu úspěšně naplňovat dlouhodobou koncepci spolupráce s našimi původci z řad politických stran a hnutí, spolků, odborových organizací, profesních komor, nadací, obecně prospěšných společností a vybraných zřizovatelů soukromých archivů.

K cenným akvizicím uplynulého roku bezesporu patří archiv Mezinárodní organizace novinářů, který jsme převzali od bývalého předsedy této organizace, profesora Kaarle Nordenstrenga a PhDr. Markéty Ševčíkové. Předávání archivu organizace bude pokračovat i v roce 2019. Významný přírůstek představuje rovněž přejímka části dokumentů z norského Fondu na podporu Charty 77 (Støttefondet for Charta 77) a dánského Dialogu s Chartou 77 (Dialog med Charta 77).

Rozvíjeli jsme také spolupráci s politickými stranami a hnutími. Úspěšně pokračovala v loňském roce také spolupráce s profesními komorami zřízenými

zákonem. Během uplynulého roku se úspěšně rozvíjely naše kontakty s krajany. Ve dnech 27.–28. 9. 2018 jsme se zúčastnili konference zahraničních Čechů na téma Krajané v době globalizace, která se konala v Národním muzeu. Pro krajany jsme dne 28. 9. v součinnosti zajistili exkurzi v Národním archivu, kde se mohli seznámit s archiváliemi vztahujícími se k tématu vzniku samostatného Československa.

Od svého vzniku v roce 1996 se oddělení fondů nestátní provenience a archivních sbírek systematicky zaměřuje na získávání osobních fondů významných představitelů politického a společenského života. Tento úkol se nám daří naplňovat i díky trpělivě budovaným vztahům s původci a držiteli archiválií osobní a rodinné provenience založených na vzájemné důvěře a spolupráci. Můžeme tak Národní archivní dědictví obohacovat o stále rozmanitější kolekci osobních fondů. K cenným akvizicím uplynulého roku bezesporu patří osobní archiv bývalého československého ministerského předsedy v letech 1929–1932 a někdejšího ministra obrany v letech 1921–1925, agrárního politika Františka Udržala. Z archivů čelných politiků, které byly získány v loňském roce, představuje cenný přírůstek také archiv bývalého generálního tajemníka ÚV KSČ Miloše Jakeše a rovněž osobní archiv politika KSČM, poslance Evropského parlamentu, filozofa a historika Miloslava Ransdorfa. V uplynulém roce naše archivní fondy obohatil také osobní archiv bývalého ředitele Národní galerie v Praze a rektora Akademie výtvarných umění profesora Milana Knížáka.

V roce 2018 jsme úzce spolupracovali také s akreditovanými archivy – Archivem České strany sociálně demokratické (AČSSD) a Všeodborovým archivem Českomoravské konfederace odborových svazů (VOA ČMKOS).

Koordinace činnosti s jinými pracovišti, zabývajícími se shromažďováním archiválií soukromoprávní provenience, pokračovala úspěšně i v loňském roce.

Zpracování archiválií a anotace nových archivních pomůcek

Mezi jednotlivými zpracovatelskými odděleními existují rozdíly dané podstatou spravovaného Národního archivního dědictví. Sjednocení se děje na metodické bázi spočívající na základních principech a metodách historických věd. Zpřístupňování pokulhává za obrovskou poptávkou po nejnovějších retrospektivních informacích. Vždyť čtyřicet šest procent našich fondů není zpracováno ani základním způsobem, a jde právě o fondy z období po roce 1945. S ohledem na jiné úkoly, zejména rozsáhlé potřeby státní správy, digitalizační projekty vedoucí ke komfortnímu zpřístupnění, rozšířené testování dvou možných nových softwarů, přípravu akcí ke stému výročí vzniku republiky i úkolů v oblasti předarchivní péče a získávání archiválií, nebyla oblast zpracování archiválií ani v roce 2018 příliš dominantní ve všech archivních odděleních. Přesto výsledky jsou dobré, dokonce došlo k dalšímu ukončování dlouhodobých zpracování a otestovalo se na různorodých

archiváliích nasazení nového pořádacího systému, který odpovídá novým základním pravidlům pro zpracování archiválií.

Do evidence archivních pomůcek bylo v roce 2018 zapsáno celkem 23 nových archivních pomůcek (jednalo se z Národního archivu o 5 nových pomůcek a 15 pomůcek vzniklých rozdělením starších inventářů společných pro více archivních souborů, s církevními fondy ze státních archivů byly převzaty i inventáře). Zrušeny byly dva sdružené a skupinové inventáře. Dva nové inventáře byly anotovány již za rok 2017.

V oddělení fondů samosprávy a státní správy do roku 1848 a církevních institucí (I. oddělení) byla věnována pozornost především pokračování zpracování fondů církevní provenience (Archiv pražského arcibiskupství – Ordinariát, Ústřední archiv Českobratrské církve evangelické, Premonstráti – klášter Strahov, Maltézští rytíři – české velkopřevorství, Česká katolická charita). Dále byla dokončena evidence dochovaných vyobrazení šlechtických erbů v nobilitačních spisech České dvorské kanceláře. Revidovalo se dřívější uspořádání a třídění fondu Valdštejniana, Jičín. S externí pomocí se dále konvertoval inventář fondu Nová manipulace do databáze. Koncem roku 2017 byl dokončen inventář fondu Genealogické sbírky různé a v roce 2018 se upravoval rejstřík. Dokončuje se inventář listin přejatých z Vojenského historického archivu. Pokračovala tvorba katalogizačních záznamů/metadat pro matriční listiny (prohlášení za mrtva) fondu Matriky židovských náboženských obcí v českých krajích (10 kartonů). Připravuje se zveřejnění matričních zápisů z let 1912–1917.

V rámci mezinárodního projektu CO:OP probíhá ve spolupráci s Mezinárodním centrem pro archivní výzkum (ICARUS) průběžné zpracovávání metadat pečeti Archivu České koruny a příprava na připojení metadat a fotografií těchto pečeti ke stávajícím skenům listin tohoto fondu na webové stránce Monasteria. Soupis pečeti (databáze) obsahuje celkem 4802 záznamů, z nichž bylo v roce 2018 zhotoveno 897 záznamů.

Zpracování archiválií tvořilo stejně jako v minulých letech i v roce 2018 páteř činnosti oddělení fondů samosprávy a státní správy z let 1848–1918 (II. oddělení). Nejdůležitějším z úkolů zůstává analytické zpřístupnění rozsáhlého fondu České místodržitelství – všeobecné probíhající po jednotlivých signaturách. V roce 2018 se pracovalo na signaturách: 12 (zemědělství), 13 (obecní záležitosti), 20 (vystěhovalectví) a 27 (technické školy). Ve fondu Staré montanum – pokračovalo zpracování signatury 5.

Oddělení fondů samosprávy a státní správy z let 1918–1945 (III. oddělení) nadále poněkud utlumilo práce na prohloubeném inventáři fondu Prezidium ministerstva vnitra (dříve fond SÚ MV ČR č. 225). Bylo zpracováno celkem 93 kartonů spisů z prvního dokončovaného období 1918–1924. Pokračováno bylo v inventarizaci fondu Úřad říšského protektora v Čechách a na Moravě (dř. fond SÚ MV

ČR č. 114). Reinventarizoval se fond Okupační vězeňské spisy. Byly uspořádány druhé dodatky k fondu Ústřední správa státních báňských a hutních závodů, Praha a opatřeny archivní pomůckou na přelomu roku 2017 a 2018. Za pomoci externích pracovníků probíhalo prohlubování pomůcek k fondům Ministerstvo zemědělství, Praha I, Ministerstvo školství a Policejní ředitelství Praha – evidence obyvatelstva.

Oddělení státních fondů z let 1945–1992 (IV. oddělení) pracovalo s různou intenzitou na zpracování celé řady archivních souborů. Dokončen a schválen byl inventář k fondu Úřad předsednictva vlády – Generální sekretariát hospodářské rady, před schválením je rovněž pomůcka k fondu Ministerstvo dopravy I – Výstřižkový archiv. Dále probíhaly pořádací práce u fondů Československé závody sklářské, Ministerstvo financí II, Státní úřad plánovací I, Státní úřad plánovací II, Státní plánovací komise, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Fond národní obnovy, Ministerstvo vnitřního obchodu, Ministerstvo vnitra ČSR/ČR, Praha – CSÚ, Ministerstvo zemědělství II – Ministerstvo zemědělství, lesního a vodního hospodářství, Ministerstvo spravedlnosti ČSR, KSČ – Ústřední výbor z období 1945–1989: politické byro 1954–1962, Čestmír Císař, Antonín Novotný – tajné, Kancelář tajemníka Miloše Jakeše (1970–1989). V nezpracovaném dílčím fondu KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha se třídily a popisovaly mikrofilmy nalezené společně s filmovými a zvukovými záznamy z procesu s R. Slánským.

V oddělení kontroly výkonu spisové služby, fondů státní správy po roce 1992 a elektronických dokumentů (V. oddělení) byly přemanipulovány přejímky Ministerstva zdravotnictví, Ministerstva kultury a Nejvyššího kontrolního úřadu, proběhlo hrubé pořádání fondu Státního úřadu pro jadernou bezpečnost a částí fondu Úřadu vlády ČR. Dále bylo dokončeno hrubé pořádání fondu Zemědělské vodohospodářské správy.

V oddělení fondů nestátní provenience a archivních sbírek (VI. oddělení) pokračovalo zpřístupnění několika částí fondu Rodinný archiv toskánských Habsburků. Bylo dokončeno definitivní zpracování fondů Špiritová Alexandra, Mgr. a Czernin Ottokar. Obnovily se práce na zpracování fondu Československý svaz mládeže – ústřední výbor. Celkem bylo uspořádáno (včetně rejstříků) 45 kantonů ze signatury 2. Práce pokračovaly na zpřístupnění Sbírký map a plánů. Vnitřní oponenturou v rámci oddělení procházejí dokončené inventáře Český svaz protifašistických bojovníků – soutěž historických, vzpomínkových a dokumentačních prací, Sudetoněmecká strana – dodatky II, Spolek pro chemickou a hutní výrobu (části Technický sekretariát, Výrobní postupy a Výzkumné zprávy) a Stavební družstvo zaměstnanců státních lesů a statků. Průběžně probíhalo zpracování přírůstků do otevřených sbírek.

V oddělení foto-, fono-, kinodokumentů a služeb veřejnosti (VIII. oddělení) probíhalo rovněž zpracování většího množství archivních fondů. Dlouhodobě

probíhají práce při identifikaci a popisu archiválií z fondů Druhá světová válka, Henlein Konrád, Balkanpress. Proběhla revize fotografické části fondu Ukrajinské muzeum. Před dokončením je pomůcka k fondu Pluhař Josef. Byl zahájen podrobnější popis fotografií dílčího fondu Kriegel František, MUDr. – fotografie.

I v oblasti kinematografických fondů probíhalo zpracování několika fondů, spojené často s jejich digitalizací: Federální úřad pro tisk a informace – obrazové a zvukové záznamy, Svaz českých a moravských výrobních družstev – kinematografické filmy, Výzkumný ústav spojů – kinematografické filmy, Institut průmyslového designu Praha – kinematografické filmy, Česká geologická služba – Geofond – kinematografické filmy. Intenzivně probíhaly práce na zpracování a digitalizaci dílčího archivního souboru KSC – Ústřední výbor 1945–1989 – obrazové a zvukové záznamy obsahujícího kinematografické filmové pásy se záznamem z politického procesu s Rudolfem Slánským a spol.

Při zpracování zvukových archiválií je prioritně věnována pozornost především konverzi do digitální podoby, a to především z důvodu nestability původního nosiče. Dílčí soubor KSC – Ústřední výbor 1945–1989 – obrazové a zvukové záznamy, Praha zahrnuje zvukové archiválie k politickým procesům 50. let 20. století. V roce 2018 bylo zahájeno jeho pořádání do víceúrovňové struktury. Kritériem uspořádání bylo stanovení tematické hledisko (konkrétní politický proces) a chronologická návaznost jednotlivých záznamů i jednotlivých politických procesů.

Soupis pečeti

Při Soupisu pečeti bylo pořízeno 897 záznamů pečeti listin fondu Archiv České koruny.

Anotace nových archivních pomůcek

České místodržitelství Praha – všeobecné. Zemědělství, svěřenectví – fideikomisy, lesy, vrchnostenské a poddanské záležitosti, nadace, sign. 12 (1854) 1856–1910 (1914).

Dílčí inventář, 2018, 846 s., Jiřina Juněcová, 8147 jednotek popisu [297 kartonů]. Vznikly činností nejvyššího orgánu státní správy v Českém království, c. k. místodržitelství v Praze. Po obsahové stránce je fond tvořen spisy, které se týkají různých záležitostí dané agendy na území někdejšího Českého království. K inventáři je vyhotoven osobní a zeměpisný rejstřík.

Ústřední správa státních báňských a hutních závodů, Praha – dodatky II 1928 – 1946 (1949).

Dílčí inventář, 2018, 12 s., Jaroslav Pažout, 38 jednotek popisu [6 knih a 4 kartony]. Státní doly a hutě na území Československa byly řízeny odděleními XXIIIa a XXIIIb V hornosprávního odboru Ministerstva veřejných prací. V roce 1920 do-

šlo sloučením těchto oddělení a prodejny báňských výrobků k vytvoření Ústřední správy státních báňských a hutních závodů, spravující podnik Státní báňské a hutní závody. Od r. 1924 byl uvedený úřad označován jako VII. odbor Ministerstva veřejných prací. Z jeho kompetence byl vyňat prodej výrobků ze státních dolů a hutí, kterým se zabývala Státní prodejna báňských a hutnických výrobků. Z jeho gesce byla současně vyčleněna agenda tzv. uhelné akce pro státní úřady a jejich zaměstnance, přičemž byl vytvořen samostatný podnik Státní uhelné sklady v Praze-Smíchově. Za okupace spravovala Ústřední správa pouze protektorátní podniky, k jejímu zániku pak došlo s účinností od 1. 1. 1946, kdy její působnost přešla na nově vytvořené národní podniky.

Druhé dodatky k fondu Ústřední správa státních báňských a hutních závodů tvoří šest úředních knih, z nichž čtyři obsahují pojistně-materiální bilance Penzijního příplatkového ústavu zaměstnanců podniku Státní báňské a hutní závody v soukromoprávním služebním poměru z let 1934 a 1936, zbylé dvě pak zprávu o vyšetřování hospodářské situace Státních železáren a oceláren v Podbrezové zřejmě z let 1937–1938 a přílohu ke zprávě. Čtyři kartony obsahují různorodý spisový materiál. Nacházejí se zde písemnosti k organizačním a personálním záležitostem správ protektorátních báňských a hutních závodů, dokumentace k jednotlivým báňským a hutním závodům, mj. k naftovým dolům v Gbelech, k dolům na zlato v Jílovém a dolům a hutím v Příbrami. Zajímavé jsou i písemnosti o přejmenování jáchymovských dolů a předání uranové rudy Sovětskému svazu po druhé světové válce.

Úřad předsednictva vlády – Generální sekretariát Hospodářské rady 1945–1949.

Dílčí inventář, 2017, Alena Nosková, Adam Zítek, 124 s.; 587 jednotek popisu [8 podacích protokolů, 1 kartotéka 307 kartonů].

Fond obsahuje písemnosti vzniklé z činnosti Generálního sekretariátu Hospodářské rady a Ústřední plánovací komise, která sekretariát později zastoupila. Jedná se o dokumenty vztahující se k hospodářskému řízení státu a plánování hospodářství, především pak v souvislosti s tzv. dvouletým plánem. Materiály uložené ve fondu se vztahují prakticky ke všem odvětvím československého hospodářství. Písemnosti jsou členěny částečně na základě organizační struktury původce (jednotlivé plánovací komise) a rovněž tematicky dle věcných kapitol (zahraniční záležitosti, organizace GSHR).

Využívání archiválií

Badatelny

V uplynulém roce studovalo ve studovně oddělení fondů samosprávy a státní správy do roku 1848 a církevních institucí 505 badatelů (469 domácích, 36 cizinců), kteří zde vykonali 2333 badatelských návštěv (2165 návštěv domácích bada-

telů, 168 návštěv cizinců). Návštěvnosti odpovídá i pohyb archiválií: 6345 zapůjčených evidenčních jednotek; 9 evidenčních jednotek bylo zapůjčeno na základě reversů. Celkový počet zapůjčených evidenčních jednotek v roce 2018 tedy byl 6 354. Vypůjčených evidenčních jednotek bylo 78.

V roce 2018 bylo zaregistrováno v centrální badatelně NA v Praze na Chodovci celkem 1622 badatelů. Z celkového počtu badatelů bylo 139 cizinců (převážně ze Slovenska). Badatelé uskutečnili celkem 5676 badatelských návštěv (z toho 974 zahraničních). Průměrná denní návštěvnost se standardně pohybovala okolo 27 badatelů/den. Badatelna byla nejnavštěvovanější v měsících březem (666 osob) a červenec (576 osob). V Informačním systému Badatelna bylo zaevidováno celkem 25 378 objednávek.

Správní činnosti – opisy, výpisy a kopie pro občany, veřejnou správu, soudy, rešerše

V elektronickém systému spisové služby GINIS bylo v roce 2018 zaevidováno celkem 4861 čísel jednacích. Datovou schránkou bylo přijato 2142 a odesláno 2332 datových zpráv. Z celkového počtu 4 548 spisů bylo 2080 č. j. spisů vyřízeno v režimu správní nahlédací agendy: 806 spisů se týkalo státního občanství a sčítání lidu (o cca 200 méně než v loňském roce); 308 č. j. spisů se týkalo agendy 3. odboje dle zákona č. 262/2012 Sb. (malý pokles oproti roku 2017) a 493 č. j. – majetkových záležitostí (z toho zákon č. 428/2012 Sb. – 3 č. j., což je další velký pokles); 212 spisů bylo vyřízeno v rámci agendy badatelské, 11 č. j. bylo odesláno odboru správních činností MV ČR k dohledání osobních údajů (zjištění adresy, data narození, úmrtí), 245 spisů se týkalo poskytnutí souhlasu s jednorázovým užitím reprodukcí archiválií. V režimu zákona č. 106/1999 Sb. bylo podáno 16 č. j., ale ve skutečnosti se jednalo o žádosti o kopie archiválií v režimu archivního zákona. Skutečná podání v režimu zákona o informacích byla jen tři. Zbývajících 2 468 ostatních žádostí veřejnosti nebo šlo o vlastní spisy NA. Rešerše a reprodukce archiválií byly zpracovány pro 634 domácích a 419 zahraničních žadatelů.

Správní agendy vyplňují většinu pracovního času ve dvou odděleních Národního archivu – oddělení fondů samosprávy a státní správy z let 1918–1945 (2 010 č. j.) a oddělení fondů státní správy z let 1945–1992 (1 156 č. j. a 700 žádostí v dílčích záležitostech komunikace s žadateli).

Největší zátěž pro oddělení v roce 2018 znamenaly zejména žádosti ukrajinských občanů, kteří potřebují doložit československé občanství svých předků. Velké množství žádostí týkajících se pozemkového vlastnictví je směřováno pouze na zjištění bývalých majitelů, resp. dědiců (opět se dotazují zejména regionální pobočky Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, Pozemkového úřadu, dále krajské úřady, katastrální pracoviště apod.).

Agenda dle zákona č. 262/2011 Sb. je již setrvalá a váže poměrně velkou část pracovních sil. Rešerše probíhaly zaběhlým systémem ve shodě s dohodnutými

požadavky Ministerstva obrany ČR a ve spolupráci s dalšími institucemi.

Počet státoobčanských žádostí v minulém roce opětovně mírně poklesl, v naprosté většině se jednalo o žádosti státních úřadů či orgánů samosprávy. Samostatnou skupinu tvoří dotazy na údaje z pražské pobytové evidence a spisů Policejního ředitelství v Praze, velkou většinou rovněž z důvodu zjištění rodinných vazeb.

Počet úředních žádostí týkajících se věznění, případně nuceného pracovního nasazení, majetkové újmy či rasového pronásledování československých občanů v době nacistické okupace činil 45 žádostí. Bylo vzneseno 54 samostatných dotazů na členství v KSČ.

Výstavy

Archiválie Národního archivu jsou velmi často požadovány různými institucemi k zapůjčení na výstavy. Proto je do výstavní činnosti zahrnován nejen výběr archiválií, kontrola fyzického stavu archivních dokumentů a výstavních prostor, ale i příprava návrhů smluv o výpůjčce včetně zajištění záznamů o ocenění, protokolů o stavu archiválií apod.

Výstavy vlastní

Labyrintem dějin českých zemí; Císařská konírna Pražského hradu, 26. 2.–2. 7. 2018. Čtvrtstoletí spolu. Československo a Podkarpatská Rus, Národní archiv, od 28. 3. 2018, dále Slovenský národní archiv Bratislava, Slovenské technické muzeum v Košicích.

Pravda vítězí. Československo 1918–1992. Výstava ke 100. výročí republiky, Národní archiv, od 15. 10. 2018.

Strážce státu. Rezort vnitra a vznik Československa, Ministerstvo vnitra, 28. 10. 2018

Československo-německé hospodářské vztahy v dokumentech, Spolkový archiv Bayreuth, od 5. 3. 2018, Kontaktní kancelář Svobodného státu Sasko v Praze, 15.–17. 5. 2018, Bavorský hlavní státní archiv v Mnichově, od 5. 12. 2018, Státní oblastní archiv v Litoměřicích, 25. 5.–30. 6. 2018.

Spolupráce na výstavách, zápůjčky originálů a poskytování kopií archiválií

Fenoméni Masaryk, Národní muzeum v Praze, 14. 9. 2017–18. 2. 2018

18–18 století státního svátku, Středisko společných činností AV ČR, 4. 5.–20. 7. 2018
28. říjen, Obecní dům, 28. 9.–31. 12. 2018

Sto let bezpečnostních sborů aneb od četnictva k policii, Muzeum policie ČR, 17. 10.–31. 12. 2018

Pavel Tigrid. Hlas svobody, Národní památník na Vítkově, 25. 10. 2017–31. 3. 2018

Arcivévoda Ferdinand II. Habsburský, Valdštejnská jízdárna, 3. 11. 2017–25. 2. 2018

Císař. Církev. Rodina – Tajemství úspěchu rodu Metternichů, Státní zámek

Kynžvart, 8. 6.–20. 7. 2018

Zámek 1568 – 150 let od položení základního kamene zámku v Litomyšli, Regionální muzeum v Litomyšli, 27. 9.–5. 11. 2018

Ve službách krále, Státní zámek Velhartice, 15. 5.–31. 10. 2018

Kresby Bohuslava Martinů – Martinů obrázky kreslíci, Městské muzeum a galerie Polička, 14. 10.–31. 12. 2018

Andrew Steiner – nejen brněnský architekt, Židovské muzeum v Praze, 26. 11. 2018

Já jsem... Zdeněk Nejedlý. Příběh tragédie jednoho moderního intelektuála, Městská galerie Litomyšl, 10. 11. 2018–10. 2. 2019

Zdeněk Nejedlá známý? Neznámý? Svědectví fotografií, FF UK Praha, 29. 5.–29. 6. 2018; Smetanův dům Litomyšl, 11. 12.–21. 12. 2018

Spolupráce s médii

V roce 2018, stejně jako v předchozích letech, spolupracoval Národní archiv ve velké míře s médii. První vlna proběhla v kontextu výstavy Labyrintem českých dějin. Širší publicity (Česká televize, Televize Prima, Český rozhlas) se např. dostalo instalaci obálky s posledními slovy T. G. Masaryka. Další aktivity souvisely s nálezem filmových a zvukových záznamů z procesu s Rudolfem Slánským a mikrofilmů s dokumenty z fondu ÚV KSČ. Vyvrcholily na tiskové konferenci 21. 11. 2018 k ukončení digitalizačních prací. Drobné vstupy se pak objevovaly aktuálně i k jiným tématům v pořadu Události, Dobré ráno, Reportéři ČT České televize.

Jirí Křesťan spolupracoval na dokumentárním filmu České televize o Zdeňku Nejedlém „Rudý dědek. „Muž s peřím ve vlasech“ (režisér Josef Císařovský). Roman Štér působil jako odborný poradce při vzniku dokumentárního filmu o účasti československých vojáků na osvobození vlasti a o jejich dalších osudech v poválečném Československu Bojovníci ze západní a východní fronty – Deníček RAF (režisér Oliver Malina Morgenstern, premiéra filmu 23. 10. 2018 v Židovské obci v Praze). Se zcela mimořádným zájmem se setkal dokumentární film České televize „Zapomenuté protesty“ redaktora Bohumila Vostala, který se věnuje vzpomínkovým akcím, pořádaným střediskem Velehrad v Londýně u příležitosti výročí vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968. Na výběru archiválií z fondu Jan Lang se podíleli Lenka Kločková a Ondřej Valtus.

Exkurze

V oddělení nejstarších fondů se v roce 2018 uskutečnilo 35 exkurzí, jichž se zúčastnilo celkem 508 návštěvníků. Dne 6. prosince 2018 v přednáškovém sále 1. oddělení proběhlo slavnostní udělení Ceny univ. prof. Sáši Duškové, DrSc. 2018, studentům v kategoriích bakalářských a magisterských prací.

Na Chodovci se uskutečnilo celkem 20 exkurzí s celkovým počtem 276 účastníků. Kromě organizovaných exkurzí jsme umožnili celou řadu návštěv Národní-

ho archivu pro zahraniční delegáty různých akcí pořádaných zejména odborem archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR i pro zaměstnance některých odborů MV ČR a dalších institucí. Tyto návštěvy v sobě zahrnovaly nejen exkurzi/návštěvu na pracovištích NA, ale také odborné debaty vždy na předem dané téma – digitalizace, archivace fotografií, zvukových záznamů a filmů; Národní digitální archiv atd.

Nejúspěšnější akcí pro veřejnost byl bezesporu Den otevřených dveří obou archivů (NA i SOA Praha) s názvem Dveře archivů otevřené dokořán, který se konal dne 20. října 2018 v obou budovách spravovaných Národním archivem. Bohatý program připravený při příležitosti 100. výročí vzniku našeho státu zahrnoval návštěvy běžně nepřístupných prostor (depozitářů, restaurátorských ateliérů, desinfekční linky), výstavy originálů i reprodukcí archiválií, odborné přednášky, badatelské konzultace, genealogickou poradnu, čtení z paměti politika Jana Malypetra a koncert skupiny Ostravská bandaska. Dne otevřených dveří se zúčastnilo více než 350 návštěvníků v budově na Milady Horákové a více než tisíc osob na Chodovci.

Knihovna

V uplynulém roce knihovna fungovala v základních činnostech a službách na takové úrovni, aby opět dostala rozsahu služeb uživatelům, daném a vyplývajícím z jejího postavení základní knihovny se specializovaným fondem dle §13 zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb a splnit nebo pokračovat v řadě úkolů specifického, dlouhodobého a mimořádného charakteru.

V uplynulém roce se knihovna zaměřila na zkvalitnění a rozšíření služeb čtenářům. Automatizovaný knihovní systém Verbis byl upgradován na verzi 2.0. Knihovnu navštívilo celkem 334 čtenářů a bylo realizováno celkem 20 048 výpůjček.

Knihovna pokračuje ve spolupráci se Souborným katalogem ČR (dále jen SK ČR), kam pravidelně zasílá záznamy monografií. Celkem bylo do SK ČR zasláno 19 635 záznamů.

Na adrese <https://kramerius.nacr.cz/> zpřístupňuje knihovna výsledky projektu digitalizace dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru v podprogramu VISK7 (Kramerius). První etapou byl v roce 2018 zahájen projekt digitalizace rozsáhlého titulu – vládního deníku *Prager Zeitung* s přílohami.

Kromě zpracování ročních přírůstků se knihovna také věnovala zpětnému zpracování starších fondů. Z rozsáhlých celků byly retrokatalogizovány do elektronického knihovního systému svazky příručkové literatury (encyklopedie, slovníky, zákoníky atd.)

V roce sběru 2018 bylo celkem nahlášeno do Rejstříku informací o výsledcích (RIV) 22 výsledků vědy a výzkumu NA, z toho bylo předáno poskytovatelům:

Jako excelentní výsledek byla nahlášena publikace: Paulus Filip, Šárka Steiřnová a Jiří Štěchovský *Univerzitní botanické zahrady v Praze v letech 1775–1945*. Praha: Národní archiv, 2017. 310 s. ISBN 978-80-7469-057-0.

Publikační činnost pracovníků, kterou zpracovává knihovna v rámci bibliografických činností, je uvedena v závěru této zprávy o činnosti Národního archivu.

Knihovna již třetím rokem spolupracuje s Historickým ústavem AV ČR na vytváření mezinárodního projektu Souborného katalogu Bibliografie české a slovenské historiografie. Katalog vznikl jako výstup projektu velkých infrastruktur pro VaVaI Bibliografie dějin Českých zemí. Knihovna pomocí externistů zpracovává Bibliografii českého archivnictví, která zaznamenává českou vědeckou a odbornou knižní produkci v oblasti archivnictví a příbuzných oborů.

Vědecký výzkum

Národní archiv, v souladu s předmětem činnosti stanoveným zákonem o archivnictví, dlouhodobou koncepcí rozvoje výzkumu a v neposlední řadě i historickou tradicí starou sto padesát let, pokračoval i v roce 2018 ve svých výzkumných aktivitách.

Archiv provádí vědeckou a výzkumnou činnost v oblasti archivnictví, pomocných věd historických a v příbuzných vědních oborech; plní úkoly ústředního vědecko-výzkumného pracoviště na úseku preventivní péče o archiválie, konzervace a restaurování archiválií, uchovávání a zpřístupňování nových forem nosičů informací, včetně dokumentů v digitální podobě; v této oblasti vykonává funkci odborného, metodického a školícího centra. Základním posláním archivů bylo a je uchovat a zpřístupnit informace pro současné a budoucí potřeby společnosti. Vědecké, výzkumné a inovační aktivity tedy oscilují kolem tohoto fundamentu a spolu s vývojem společnosti se proměňují reagující na informační poptávku a na vnější rámec existence a fungování archivů, přesněji na potenciální rizika, znemožňující plnit základní poslání. Národní archiv se stal i na tomto poli uznávanou výzkumnou kapacitou, potvrzenou výsledky a poměrně úspěšným získáváním dotací z nejrůznějších zdrojů na vědu a výzkum. Základní směr výzkumu je definován v dlouhodobé koncepci Národního archivu, nicméně tato koncepce podléhá operativní každoroční vnitřní evaluaci formou aktualizace pracovního plánu na příslušný rok a reaguje tak na aktuální stav oboru, rozvoj spolupráce s partnerskými institucemi v ČR i v zahraničí a v neposlední řadě rovněž na aktuální potřeby státní politiky a administrativy a její informační poptávku.

Základní výzkum realizuje Národní archiv v souladu se svým oborovým zákonem v oblasti historiografie, sociologie, statistiky, dějin správy a pomocných věd historických. Zásadní obrat zde neočekáváme. Odborné statě publikujeme v renomovaných domácích impaktovaných či neimpaktovaných recenzovaných periodikách, především ve *Sborníku archivních prací* a v *Archivním časopise*, kte-

ré vydává Ministerstvo vnitra; ve sborníku Národního archivu *Paginae historiae*, v *Českém časopise historickém* a v řadě dalších časopisů. Institucionální podpora vědy umožňuje pružněji zveřejňovat výsledky průběžného zkoumání, a to i monografickou cestou za pomoci externích služeb vydavatelství a tiskáren. Naše kapacitní možnosti jsme rozšířili obměnou dosluhujícího vlastního zařízení pro tisk odborných titulů tak, jak je to obvyklé u ostatních domácích výzkumných ústavů našeho oboru. Dosud nesměle se rýsující publikační řady se díky tomu zřetelněji vyprofilovaly. Směřování nyní cílí i na jejich grafické sjednocení. Podařilo se navázat spolupráci při publikování s renomovaným Nakladatelstvím Lidových novin, prozatím pouze jednotlivými tituly bez formálního dotažení. Od tohoto řešení si slibujeme propagaci a odbyt na profesionální úrovni. Přídavné zdroje též nadále umožňují udržet mobilitu odborných pracovníků, jejich výzkum doma i v zahraničí a předávání a výměnu poznatků na příslušných fórech.

Na pomezí základního a aplikovaného výzkumu se pohybují archiváři při zpracování archivních fondů, jež je korunováno výsledkem v podobě archivních pomůcek s fundovaným úvodem, vlastním inventářem či katalogem a náročnými rejstříky. I do této oblasti zasáhla masivně standardizace. Ostatně právě i této problematice se v minulosti věnoval Miroslav Kunt v projektu financovaném bezpečnostním výzkumem a v jedné oblasti dokončil výzkum pro Ministerstvo kultury, dál ve spolupráci s dalšími paměťovými institucemi. Veškeré výsledky se přetavily v celostátní, dlouho postrádanou metodiku a ústily i do legislativní úpravy. Čerstvé výsledky týkající se informačního propojení prostřednictvím tzv. autorit se využívají i pro další výzkum organizovaný odborem archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra za pomoci Technologické agentury České republiky. Vše umožní komfortní národní i mezinárodní sdílení informací badateli i nejširší veřejností, eliminaci vysoké míry prezenčního studia a tím i rizika s ním spojená.

Aplikovaný výzkum se realizuje především na úseku informatiky, zpřístupňování a péče o fyzický stav archiválií. Jedná se o celý komplex vzájemně propojených otázek, které se rozprostírají též do oblasti *bezpečnostního výzkumu v gesci Ministerstva vnitra* a souvisí se základními existenciálními otázkami archiválií, s jejich zabezpečením před zničením, pozměněním i degradací vlivem stárnutí či lidskými faktory. Výzkum realizovaný v Národním archivu se dotýká kontextu zajišťování bezpečnosti a bezpečnostního systému v následujících třech okruzích: a) zajištění fyzické ochrany svěřených archiválií, tj. svěřené součásti národního kulturního dědictví. Tento výzkumný segment je zaměřen na formulaci bezpečnostních rizik pro fyzický stav archiválie a metod pro jejich maximální eliminaci, dále na stanovení metod konzervace a restaurování různých typů archiválií. Tento směr má výrazný charakter aplikovaného výzkumu, zároveň jsou jeho výsledky obecně platná metodická a metodologická doporučení aplikovaná v celé síti archivů ČR a v řadě případů i mimo oblast archivnictví.

- b) výzkum technologických postupů zpřístupnění jedinečných a pro stát důležitých archiválií. Cílem tohoto směru je především výzkum a vývoj různých metod zajištění autentických reprodukcí archiválií, které mohou být využity jak pro badatelskou veřejnost, tak pro úřední potřebu. Tento směr výzkumu, rovněž s výrazným charakterem výzkumu aplikovaného, je zaměřen především do oblastí moderních technologií (bezpečnostní snímkování, digitalizace), a to jak do oblasti samotných technologií, tak především jejich aplikace do archivní praxe (popis, identifikace a autenticita digitalizátů, tvorba metadat a další). Rovněž výsledkem tohoto směru výzkumu jsou především certifikované metody aplikované v celé síti archivů v ČR.
- c) péče o informační hodnotu archiválií, zpracování informace, její efektivní a operativní zpřístupnění a využití pro účely státní správy. Cílem tohoto směru výzkumu je sledování procesu ochrany a zpřístupnění informace v příslušném právním rámci a především její efektivní využití pro potřeby státní administrativy. Cílem tohoto výzkumu je zajištění operativnosti a efektivity vyřizování úředních agend, na nichž se Národní archiv podílí. Výsledky tohoto typu výzkumu jsou primárně zaměřeny na veřejnou správu a její potřeby.

Výzkum tak prorůstá na jedné straně směrem k elektronickým archiváliím, elektronickým spisovým službám, elektronickému úřadování a směřuje k tvorbě národní legislativy a standardizaci. Druhým směrem pak pokračuje k poskytování komfortních služeb uživatelům, váže se na konkrétní cíl strategie zefektivnění fungování veřejné správy a veřejných služeb přiblížením veřejné služby občanovi v oblasti archivnictví a zajištění její maximální dostupnosti a kvality s důrazem na bezpečný a jednoduchý přístup prostřednictvím sítě internetu. Zde je snad lépe mluvit o inovativním potenciálu s prvky aplikovaného výzkumu.

Základní výzkum

Archivnictví, pomocné vědy historické, dějiny správy, historie

Projekty podpořené dotací na vědu a výzkum – hlavní řešitelé

Grantový projekt GA ČR, reg. č. 16-25192S: Ludvík Salvátor Toskánský 1847–1915. Život a dílo vědce a cestovatele, řešitelka Eva Gregorovičová. Rok 2018 byl posledním rokem řešení vědeckého projektu.

Grantový projekt GA ČR, reg. č. 17-02120S: Česko-německé vztahy v předvečer I. světové války, řešitelka Eva Drašarová. Společný projekt Národního archivu a Masarykova ústavu a archivu AV ČR, v. v. i. pokračoval druhým rokem. Základní heuristické práce byly v podstatě dokončeny, probíhá ediční zpracování, překlady. Uskutečnila se mezinárodní konference k roli jednotlivých osobností česko-německého vyrovnání a k možnostem jejich vlivu a ovlivnění jednání.

Grantový projekt GA ČR, reg. č. 17-01279S: Okresní hejtman jako představitel státní správy v regionu. Proměny výkonu státní moci v letech 1868–1945, řešitel Martin Klečacký.

Projekt je systemizován v Masarykově ústavu a archivu AV ČR, v. v. i., autor je zaměstnancem archivu. Projekt sleduje činnost a působení šéfa okresního úřadu od znovuzavedení struktury okresních hejtmanství v roce 1868 do jejich zrušení v roce 1945, vliv modernizačních procesů (nacionalizace, industrializace, sociální hnutí) na chod státní správy a možnosti okresních hejtmanů ovlivnit veřejný život v daném okrese. Cílem projektu je zhodnotit význam okresního hejtmana jako základního článku státní správy v regionu v kontaktu s občanem, politickou stranou, samosprávou i dalšími administrativními složkami. V roce 2018 byl projekt ve druhém roce řešení, v roce 2019 bude ukončen.

Projekt DG18P02OVV044 programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI II 2018–2022: Zahradně-architektonická tvorba v období totalitních režimů v letech 1939–1989 na území České republiky, hlavní řešitelka projektu příjemce Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického, v. v. i. Šárka Steinová. Hlavním cílem projektu je vyhodnotit zahradně-architektonickou tvorbu v letech 1939–1989 na území České republiky, posoudit dochované dílo, ověřit, zda je dostatečně chráněno v rámci platných předpisů, případně navrhnout zjištěná díla k ochraně a vytvořit soubor nástrojů péče o tuto specifickou součást národního kulturního dědictví. Součástí oborové scény byla rovněž řada profesních organizací, jejichž činnost představuje doposud nevytěžený potenciál s možností jeho využití pro řešení aktuálních témat. Osobní archivy konkrétních praktikujících architektů nejsou zpracovány a přitom představují nenahraditelný badatelský potenciál tolik nutný pro zachování a péči o dochovaná díla krajinářské architektury.

Projekt DG16P02R037 programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity NAKI II 2016–2020 Obory a bažantnice - opomíjená hodnota kulturního dědictví (spoluřešitelka projektu příjemce Výzkumného ústavu geodetického, topografického a kartografického, v. v. i. Šárka Steinová. Hlavním cílem projektu je identifikovat, dokumentovat, evidovat a prezentovat obory a bažantnice - opomíjenou hodnotu kulturního dědictví. Krajina České republiky má z pohledu četnosti a historie obor a bažantnic nezpochybnitelný význam v evropském i celosvětovém měřítku. Z archivních materiálů a unikátních historických mapových podkladů dovozujeme celkový počet obor a bažantnic na našem území na cca 800 objektů o celkové výměře 120 000 hektarů. V současnosti je na našem území provozováno 183 obor s celkovou výměrou 55 000 ha. Pozůstatky obor a bažantnic jsou v krajině stále patrné. Projekt představí získané výsledky formou specializovaných publikací, specializovaných map, výstavy, specificky zaměřeného softwaru.

Projekty podpořené dotací na vědu a výzkum – spoluřešitelé

Projekt Československá justice v letech 1948–1989 a její role při trestněprávní perzekuci odpůrců režimu vedený pracovníkem Ústavu pro studium totalitních režimů a donedávna i našeho archivu Jaroslavem Pažoutem byl prodloužen zhruba do roku 2018. Jeho cílem bylo komplexní zpracování personálního složení, organizace a fungování nejvyšších orgánů justice, konkrétně soudnictví a prokuratury (Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo spravedlnosti ČSR, Ministerstvo spravedlnosti SSR, Generální prokuratura, Státní prokuratura, Generální prokuratura ČSSR, Generální prokuratura ČSR, Generální prokuratura SSR; Státní soud, Nejvyšší soud ČSR/ČSSR, Nejvyšší soud ČSR, Nejvyšší soud SSR). V neposlední řadě byla sledována jejich role v trestněprávní perzekuci odpůrců režimu v Československu. Projekt byl založen na náročném primárním výzkumu, na jeho řešení se na základě čtyřstranné dohody o spolupráci podíleli pracovníci ústavu, Národního archivu, Archivu bezpečnostních složek a Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Projekty nepodpořené dotací (spolupráce na projektech jiných příjemců)

Jirí Křesťan se zapojil do řešení grantového projektu GA ČR 18-14478S Literatura za Protektorátu Čechy a Morava 1939–1945 (nositel: Ústav pro českou literaturu AV ČR). Pro potřeby projektu zpracoval studii o cestě kulturních pracovníků a novinářů do Německa a do Holandska v září roku 1940.

Jakub Šlouf byl řešitelem projektu Převzetí, upevnění a proměny panství KSČ v Českých zemích 1945–1956, regionální komparace. Jednalo se o interní projekt č. 35 Ústavu pro studium totalitních režimů. Projekt byl úspěšně zakončen vytvořením odborné monografie Nervová vlákna diktatury. Regionální elity a komunikace uvnitř KSČ v letech 1945–1956. V současnosti je rukopis knihy v tisku a ÚSTR připravuje jeho vydání ve spolupráci s nakladatelstvím Karolinum.

Jakub Šlouf byl rovněž součástí širšího týmu řešitelů projektu Průmyslové dělnictvo v českých zemích v letech 1938–1948, který financovala Grantová agentura České republiky (GA ČR číslo GA13-10279S). Příjemcem grantové podpory byl Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Slezská univerzita v Opavě. Projekt byl úspěšně zakončen vytvořením rukopisu odborné monografie stejného názvu, jaký nese projekt. V současné době na rukopisu probíhají finální úpravy před odevzdáním do tisku.

Jakub Šlouf projevuje systematický zájem o československé dějiny po roce 1945 (regionální dějiny KSČ, dějiny odporu po roce 1948). Také on se může vykázat monografií „Podvedená strana: Zrod masového komunistického hnutí na Plzeňsku, jeho disciplinace, centralizace a byrokratizace (1945–1948)“, vydanou Západočeskou univerzitou v Plzni.

Kolektiv pracovníků oddělení, jež spravuje fondy po roce 1945, se podílel na projektech Proměny vězeňství v českých zemích v letech 1965–1992 (Ústav pro studium totalitních režimů, dále ÚSTR), Systémové a individuální adaptace (ÚSTR), Revize politických procesů a soudní rehabilitace jejich obětí v komunistickém Československu (ÚSTR), Státní soud, oddělení Praha (Národní archiv, Právnická fakulta UK, přírodovědecká fakulta UK a ÚSTR), Prosazování marxismu-leninismu ve společnosti (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR). K těmto projektům poskytovali odbornou součinnost a vyhledávali archiválie z celého rozsahu fondů a období let 1945–1989. Pokračovala také dlouhodobá spolupráce na projektech s dalšími institucemi, a to s Československým dokumentačním střediskem a s Centrem pro dokumentaci majetkových převodů kulturních statků obětí 2. sv. války.

Projekty podpořené jinou tematickou dotací, IP nebo vlastní výzkum

V roce 2018 pokračovala Alena Pazderová v ediční práci na Korespondenci papežského nuncia na císařském dvoře v Praze Cesare Speciana 1592–98, sv. 4–5 pro léta 1595–1596. Tato aktivita je doprovázena bohatou publikační činností.

Autorský kolektiv ve složení Věra Beránková, Denko Čumlivski, Alena Pazderová, Jan Vojtíšek a Lucie Vojtíšková pracoval na přípravě textových svazků VI/1, 2 pro léta 1420–1468 edice Archiv České koruny. V roce 2018 byl dokončen svazek VI/1. Začátkem roku 2019 bude předán lektorovi a po zapracování připomínek odevzdán do tisku. V roce 2019 se počítá s dokončením svazku VI/2 a s přípravou rejstříku k celému dílu VI/1, 2.

Probíhala příprava dalších svazků edice Berní rula 16, 17, Kraj Chrudimský sv. I., II. (Iva Čadková). Petr Mareš připravuje k tisku svou disertační práci Větší zemský soud v Čechách 1541–1620. Personální obsazení, Lucie Vojtíšková v rámci doktorandského studia pracuje na své disertační práci Diplomacie Jana Lucemburského se zřetelem na vztahy s Francií, Itálií a s rakouskými zeměmi a Kateřina Zenklová Rejstříky berně a úroku města Rakovníka, 1436–1449.

Edice vzpomínek Karla Kazbundy (Jan Kahuda). Při ediční přípravě vzpomínek Karla Kazbundy, zásadní osobnosti spjaté se spisovou a archivní rozlukou s Rakouskem po roce 1918 a tudíž významné osobnosti českého archivnictví, byl dokončen výzkum v Archivu Národního muzea v Praze, v Národním archivu a v Rakouském státním archivu ve Vídni. V roce 2019 naváže výzkum v Archivu MZV a ediční příprava rukopisu a jeho odevzdání do tisku. Edice bude vydána jako společná publikace Národního archivu a Masarykova ústavu a archivu AV ČR v ediční řadě EGO.

Sborník prací PhDr. Josefa Nožičky, CSc. (Jiřina Junčová, Jirí Šouša, Vladimír Waage). Projekt navazuje na dlouhodobý plán volné ediční řady věnované osobnostem a dílu představitelů zemědělského archivnictví a agrární historiografie. V roce 2018 byl dokončen výzkum v Národním archivu a v Národním zemědělském mu-

zeu v Praze, byl rovněž navázán kontakt s rodinou dr. Nožičky, od které byly získány důležité dokumenty využitelné pro úvodní studii.

Historický popis a správa habsburského majetku v Rakousko-uherské monarchii za vlády císaře Františka Josefa I. (Pavel Koblasa). Projekt v českých, rakouských, slovenských a maďarských archivech a knihovnách vstoupil v roce 2018 do závěrečné fáze, jejímž cílem je příprava publikačního výstupu. Připravovaná kniha pojednává především o majetkových poměrech vládnoucího rakouského císaře Františka Josefa I. v rámci celé habsburské říše, tj. nacházejícího se v českých, rakouských a uherských zemích. Jde o popis vývoje císařského majetku především po odstoupení rakouského císaře Ferdinanda I., a posléze po jeho smrti v roce 1875, kdy začalo dědické řízení a předání dalších majetků do rukou Františka Josefa I. Také je přiblížen proces konfiskace a zániku císařských enkláv na území Rakousko-Uherska. Kniha se rovněž zabývá celkovou správou císařských majetků, kde neschází přehled vrchních úředníků jednotlivých úřadů a statků. Současně nechybí přiblížení poměrů jednotlivých členů císařské rodiny a také vedlejších linií rodu Habsburků jako například toskánské či uherské. Pro lepší orientaci v tématu jsou připojena pojednání o nejvyšších dvorských úřadech, o erárních majetcích, které byly císařem a jeho rodinou jen užívány, ale nepatřily k soukromému majetku, o státním, zemském a městském majetku v dědičných zemích. Publikace uzavírá dlouholetý autorův výzkum v domácích i zahraničních archivech.

Zájmová samospráva v Československu 1948–1990 (Katastr dobrovolných organizací). Projekt byl zahájen v roce 2014, zapojilo se do něho autorsky celkem 11 pracovníků 6. oddělení a další pracovníci NA. Pracovníci NA se zaměřili především na dohledání základních dokumentů statutární povahy Národní fronty a vybraných dobrovolných organizací, dokumentaci organizačních změn (zejm. s ohledem na federalizaci) a některých mezníků vývoje organizací (vznik, transformace, změna názvu, zánik atd.). Výzkum se prováděl především ve fondech organizací samotných a v dalších fondech NA a také v Archivu hl. m. Prahy i v dostupné literatuře. Součástí výzkumu bylo sledování vývoje spisové manipulace u daných původců a předarchivní péče ze strany Národního a dalších archivů. K autorské spolupráci byli přizváni i externisté – historikové a archiváři, kteří analyzovali vybraná historická témata, spojená s dějinami dobrovolných organizací a jiných sdružení občanů, neopominuli jsme přitom témata regionální. Stranou nezůstala ani analýza spolkové legislativy. Podařilo se rovněž získat několik vzpomínek a rozhovorů s pamětníky. V letech 2017 a 2018 byla vydána dvě monografická čísla sborníku *Paginae historiae* věnovaná dané problematice.

Vytvoření databáze Rodinný archiv toskánských Habsburků – fotografie. Projekt byl zahájen v r. 2014. Cílem je zpracování vědeckého katalogu fotografií z fondu RAT s identifikacemi reálií, osob i fotografických technik. Formou vědecké studie bude dále podrobně zpracován historický a obsahový rozbor fotoa-

rchivu. V návaznosti na tuto fázi bude následovat kompletní digitalizace celku. Odborný garant: Eva Gregorovičová.

V roce 2018 opět probíhaly práce související s revizí a zpřístupněním databáze obyvatel Prahy (1850–1918). Navazují na grant GA ČR, Databáze obyvatel Prahy 1850–1918. Demografická analýza vznikajícího velkoměsta (Milan Vojáček, GA ČR P410/10/0509) jehož nositelem byl Národní archiv. Na projektu se dále podíleli Pavel Koblasa a Pavla Lutovská.

Ve spolupráci s Masarykovým ústavem a Archivem Akademie věd ČR, v. v. i vyšla edice dokumentů Štoviček Ivan – Hubený David: Dopisy, zprávy a depeše Huberta Ripky Edvardu Benešovi (1922–1948). Praha 2018.

Pro velký úspěch prvního, okamžitě rozebraného vydání, se přistoupilo k revizi, k doplnění a novému vydání Schematismu k dějinám Komunistické strany Československa (1921–1992). František Štverák během roku 2017 publikaci připravil k vydání, kvůli komplikacím s tiskárnou vyšla až v roce 2018.

Miroslav Šepták se věnuje problematice československo-rakouských vztahů a nově i tématu novinářské profesní organizace. Úspěchem je jeho monografie, vydaná v renomovaném nakladatelství Academia – Mezi demokracií a autoritářstvím. Rakouská vnitřní a zahraniční politika v letech 1931–1934.

Vývoj stavebnictví v padesátých letech 20. století. Nový projekt se věnuje vývoji stavebnictví v daném období, kdy došlo k důsledné ideologizaci umění a architektury a k zestátnění stavebního průmyslu a vzniku Stavoprojektů. Konkrétně se jednalo o velké podniky, řízené bývalými levicovými avantgardisty Karlem Janů (Stavební závody) a Jiřím Voženílkem (Stavoprojekt), mající charakter průmyslových závodů, v nichž tvorba a kvalita rychle ustoupila ekonomické výhodnosti a kvantitě postavených domů a bytů. Zároveň vznikl Studijní a typizační ústav, který v roce 1951 vydal závazný typizační sborník, jenž zásadně podvázal svobodu a rozmanitost tvorby. Projekt mapuje následující okruhy: začlenění předchůdců (soukromých projektantů, projekčních oddělení jednotlivých firem) do Stavoprojektu; znárodnění projekčních prací ve stavebnictví; architektonické ateliéry pro úsek pozemních staveb; inženýrské kanceláře; typizační ústavy; normování plánování; výzkum ve stavebnictví. Do řešení projektu byla zapojena 1 externí pracovnice (třídění a katalogizování projektových listů fondu Stavoprojekt z let 1948–1950 pro bývalé kraje Liberec, Hradec Králové, Pardubice, Ústí nad Labem – zpracováno 850 evidenčních jednotek – 1 projektový list obsahuje 19 položek, celkem 16.150 položek). V další fázi budou dokončeny zbývající kraje a databáze. Odborní garanti jsou Šárka Steinová a Filip Paulus.

Byly zahájeny přípravné práce na chystaném mezinárodním projektu edice archivních materiálů k československo-polským vztahům z fondů komunistických stran v letech 1945–1989 (jednání ve Varšavě s představiteli Archiwum Akt Nowych a vstupní rešeršní práce).

Aplikovaný výzkum

Evropské projekty

V roce 2018 se oddělení s nejstaršími fondy nadále aktivně podílelo na činnosti mezinárodního centra ICARUS, jehož je Národní archiv zakládajícím členem. Dne 9. listopadu 2018 proběhlo slavnostní zasedání na oslavu 15letého výročí založení centra. ICARUS je v současné době neopominutelnou platformou na poli mezinárodního archivního výzkumu směrem k digitálním technologiím významným pro uchovávání a zpřístupňování celosvětového archivního kulturního dědictví. V rámci spolupráce s tímto centrem v uplynulých letech probíhal čtyřletý mezinárodní projekt Community as opportunity, the creative archives' and users' network (zkratka CO:OP, EU projekt 1. 12. 2014 – 30. 11. 2018). Vedoucím partnerem projektu byl Hesenský státní archiv v Marburgu, Národní archiv České republiky byl jedním ze 17 hlavních partnerů. Hlavním účelem projektu byla spolupráce mezi archivy a veřejností, zapojení studentů i širší veřejnosti do společných aktivit v rámci poznávání historie v regionálních i celoevropských souvislostech, podpora mezinárodní spolupráce mezi jednotlivými partnery a veřejností prostřednictvím pravidelných mezinárodních i národních setkání a workshopů a zpřístupňování archivních fondů jednotlivých partnerů vytvářením virtuálních archivů písemných pramenů střední Evropy. Povinností Národního archivu v rámci projektu CO:OP byla spolupráce na virtuálním archivu Topotéka, který umožňuje ukládání místních historicky relevantních materiálů pocházejících většinou ze soukromých rukou, které je možno zpřístupňovat veřejnosti. Do Topotéky byly zařazeny 3 obecní archivy, na nichž pod odbornou gescí pracovníků Národního archivu spolupracují místní kronikáři společně s obyvateli obcí a vytvářejí tak své virtuální obecní archivy fotografií a dalších dokumentů. Dále byly založeny dvě Topotéky pro fotografické sbírky a další dokumenty Strahovského a Břevnovského kláštera. Shromáždění těchto dokumentů, včetně těch, které dosud nejsou součástí historických archivních fondů uložených na depozitní smlouvy v Národním archivu, je přínosem pro výzkum dějin obou klášterů ve 20. století. Největším vědecko-výzkumným úkolem plněným během projektu CO:OP bylo průběžné zhotovování databáze Soupisu pečeti Archivu České koruny; po ukončení projektu databáze pečeti obsahuje celkem 4802 záznamů. Byly popsány pečeti nejdůležitější části fondu, a to do roku 1619 (AČK, inv. č. 1–2324). Ve spolupráci s týmem centra ICARUS se počítá se zpřístupněním databáze se snímky pečeti na webové stránce virtuálního archivu Monasterium. Souběžně s prací na databázi proběhla digitalizace všech pečeti.

Dne 16. 11. 2017 Národní archiv přistoupil jako asociovaný partner k projektu Time Machine, připravovanému v rámci rámcového programu EU pro výzkum a inovace s názvem „Horizont 2020“ a programem financování „FET Flagships“ (Fu-

ture and Emerging Technologies). Na přípravě projektu se podílely týmy odborníků z mnoha evropských institucí. V konsorciu projektu je Thomas Aigner za ICARUS. Cílem projektu je vytvoření celoevropské databáze archivních dokumentů, které bude umožněno vývojem nových technologií pro digitalizaci, analýzu, zpřístupňování a uchovávání kulturního dědictví. Databáze by měla poskytnout virtuální rekonstrukci historického vývoje evropských měst, zmapovat jejich ekonomickou, kulturní a migrační síť a tím vytvořit rozsáhlý historicko-geografický informační systém. V současné době projekt postoupil do 2. kola výběru.

Dne 1. září 2018 začal ze strany Národního archivu probíhat grantový projekt HOME – History of Medieval Europe, identifikační kód 8F18002, hlavní řešitelka za Národní archiv: Jitka Křečková. Hlavním realizátorem projektu je francouzský Institut de Recherche et d'Histoire des Textes (IRHT), který je provozován Národním výzkumným centrem (Centre national de la recherche scientifique). Projekt je zaměřen na zpracovávání textů naskenovaných dokumentů středověkých kanceláří. Institucionální podporu poskytuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na základě výzvy s názvem „Digitální dědictví“ (Digital Heritage) v rámci iniciativy společného programování „Kulturní dědictví“ (JPICH), do kterého se Česká republika zapojila.

Projekt COURAGE. Kulturní opozice – porozumění kulturnímu dědictví disentu v zemích bývalého socialistického bloku. Jde o mezinárodní projekt financovaný z programu Horizon 2020, Rámcového projektu pro výzkum a inovace EU, jehož jedním z výstupů je registr online databází fondů a sbírek týkajících se různých forem nezávislé a opoziční kultury v zemích bývalého východního bloku. Trvání projektu: od 1. února 2016 do 31. ledna 2019, (Dorota Müllerová).

Projekty podpořené tematickou dotací a částečně z institucionální podpory vědy

V roce 2018 se realizovala ze zvláštní dotace na aktivity s výročním vzniku Československa výstava Labyrintem dějin na Pražském hradě. Organizátorem bylo sice Ministerstvo vnitra, ale výstavu z velké části připravil Národní archiv (rešerše, doprovodné texty, registry, podíl na přípravě doprovodné publikace, komentované prohlídky). Někteří pracovníci byli oceněni ministrem vnitra ČR.

Maximální pozornost byla věnována filmovým a zvukovým archiváliím a studijním mikrofilmům, které byly nalezeny v březnu 2018 v Panenských Břežanech. Jde o archiválie zachycující politický monstrproces se spikleneckým centrem Rudolfa Slánského. Ihned po jejich převzetí archiváři společně s restaurátory zahájili průzkum fyzického stavu a bylo zjištěno, že veškeré filmové záznamy byly zhotoveny na hořlavý materiál, který již vykazuje některé fáze rozkladu (počáteční i pokročilé). Bylo potřeba okamžitě zahájit jejich digitalizaci, kterou jsme zadali firmě Kinoservis s. r. o. ve Zlíně. Zvuky digitalizoval Archiv Českého rozhlasu. Průběžně jsme digitalizovaná data zpřístupňovali veřejnosti na webových strán-

kách Národního archivu. Tato aktivita bude pokračovat i v roce 2019. Celkem se jedná o cca 150 TB dat filmových záznamů. Vzhledem k tomu, že kromě digitálních dat je potřeba zachovat také původní nalezené, hořlavé filmové pásy, byl pro tento účel zakoupen speciální mrazák. Další zvukové záznamy týkající se některých politických procesů 50. let 20. století dodatečně předané původcem (359 ks zvukových pásů) též průběžně digitalizujeme a uveřejňujeme. Tyto aktivity financovalo ministerstvo vnitra.

Mikrofilmy, které byly rovněž součástí nálezu, kontrolovali archiváři oddělení státní fondů z let 1945–1992. Porovnávali je s analogovými archiváliemi uloženými v archivu. Následně bylo rozhodnuto o jejich digitalizaci, a proto byly zakoupeny dva mikrofilmové skenery z prostředků institucionální podpory vědy.

V roce 2018 probíhaly přípravné práce na projektu Politické procesy. Projekt kompletního zpřístupnění a odborného využití materiálů z procesu s Rudolfem Slánským a z dalších procesů 50. let 20. století. Na základě návrhu Marka Janáče se profiluje spolupráce s odbornými institucemi, jako je mj. Ústav pro studium totalitních režimů, jež by se měla rozvinout v roce 2019. Paralelně připravují dokumentaristé České televize film a historici edici dokumentů.

Projekty nepodpořené tematickou dotací – vlastní, částečně z institucionální podpory vědy

Navazujeme na starší tradici zpracování slovníků k dějinám správy. Jde o užitečné pomůcky nejen pro historiky. Dosud vydané publikace k dějinám politické, církevní či soudní správy do roku 1918 jsou beznadějně rozebrané a některé z nich vyžadují rozšíření a doplnění. K takovým činnostem mají archivy nejlepší, ba téměř monopolní podmínky.

Slovník představitelů politické správy v letech 1850–1918 (Martin Klečácký a kol.). Slovník vedoucích představitelů politické správy v Čechách v letech 1849–1918 obsahuje cca 1100 strukturovaných biografických hesel mapujících jak služební dráhu vybraných konceptních úředníků okresních hejtmanství a českého místodržitelství v Praze, tak i sociální postavení rodiny a případný společenský vzestup spojený s jejich úředním postavením. Slovník je krátkým shrnutím správního vývoje a role politické správy v habsburské monarchii a doplněn přehledy vedoucích funkcionářů místodržitelství a okresních úřadů (hejtmanství). V roce 2018 byl slovník dokončen, v současné době probíhají závěrečné redakční práce. V roce 2019 bude vydán jako společná publikace Národního archivu a Masarykova ústavu a archivu AV ČR.

K aktivitám podpořeným institucionální podporou vědy patří Slovník představitelů okupační správy v Protektorátu Čechy a Morava. Projekt je řešen v Národním archivu od roku 2015 a podílejí se na něm Zdeňka Kokošková, Jaroslav Pažout a Monika Sedláková. Výsledkem bude slovník představitelů německé

okupační správy, a to vedoucích úředníků nejvyšších okupačních úřadů, tedy Úřadu říšského protektora v Čechách a na Moravě, od srpna 1943 Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu, a dále všech úředníků stojících v čele oberlandrátů. První samostatný výstup v podobě publikace věnované právě oberlandrátům je v současné době před dokončením.

Pokračuje se rovněž ve tvorbě hesel Slovníku představitelů československé meziválečné justice. Pracovníci archivu se snaží vyplnit mezeru mezi vydanou pomůckou k rakousko-uherskému soudnictví a dokončovanou pomůckou k justici z období komunismu. Jan Kouřimský, Helena Nováčková a Alena Skipalová se tak věnují osobnostem předních soudů první a druhé Československé republiky.

Pokračovaly též práce na Biografickém slovníku železničářů (pracovní název) zahrnující období 19. a 20. století (Miroslav Kunt).

V rámci mezinárodního projektu The Monument Central and Eastern Europe 1918–2018 realizovaného přes Muzeum Narodowe w Warszawie jsme se jako partneři podíleli na výstavě v Muzeum Rzeźby im. Xawerego Dunikowskiego ve Varšavě (rešeršní práce a poskytnutí digitalizátů).

Teprve v přípravě je výstava „Neklidné mládí“, realizovaná Domem evropských dějin při Evropském parlamentu v Bruselu. Národní archiv přispěl průzkumem a kopiemi archiválií z 60. let 20. století k pronásledování tzv. „mániček“.

Informatika

Projekty podpořené tematickou dotací – řešitelé

V souvislosti s dlouhodobým ukládáním digitálních archiválií se archiv věnuje aplikovanému výzkumu v této oblasti. Národní archiv podal 4. července 2016 žádost o finanční podporu (cca 53 mil. Kč.) v rámci výzvy č. 17 v Integrovaném operačním programu (IROP) strukturálních fondů Evropské unie na projekt Národní digitální archiv (NDA) II. Tato žádost byla schválena a projekt v listopadu 2016 vstoupil do realizační fáze (číslo projektu CZ.06.3.05/0.0/0.0/15_019/0001523). V rámci Strategického rámce rozvoje veřejné správy České republiky pro období 2014–2020, strategický cíl 3 – Zvýšení dostupnosti a transparentnosti veřejné správy prostřednictvím nástrojů eGovernmentu se od listopadu 2016 realizuje projekt Národní digitální archiv II (NDA II). Je financován z Integrovaného operačního programu strukturálních fondů EU v hodnotě 53 mil. Kč. Ukončen má být v září 2019. Jeho úkolem je zvýšit stabilitu a bezpečnost informačního systému NDA, rozšířit jeho funkcionality o Přístup (bezpečné poskytování informací a dokumentů z NDA) a badatelná. Má se rozšířit možnost přímé komunikace tohoto systému s elektronickými spisovými službami. Naplní se tak příslušné požadavky zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Provede se atestace shody informačního systému Archivní portál jako informačního systému veřejné správy.

Informační systém NDA bude po naplnění cílů projektu provozován na dostatečně dimenzovaném hardware. Infrastruktura bude obsahovat hardwarové i softwarové bezpečnostní prvky umožňující včasné odhalení bezpečnostních hrozeb. Uvedené umožní v NDA bezpečně ukládat digitální archiválie i digitální reprodukce tradičních archiválií (bezpečnostní i studijní). Na základě požadavku oprávněného uživatele pak bude možno relativně jednoduchým procesem k uloženým digitálním archiváliím či reprodukcím přistupovat. Výstupem projektu se stanou též nové funkcionality subsystému Archivní portál. Archivní portál se po naplnění cílů projektu stane uživatelsky komfortním místem, jež umožní oprávněnému uživateli formulovat požadavek na informace a data uložené v NDA a tyto informace a data mu poskytne a zobrazí. Zejména se jedná o možnost elektronického badatelského listu. V neposlední řadě též portál umožní automatizaci procesu skartačního řízení či žádosti o poskytnutí dokumentů. Činnost oprávněného pracovníka orgánu veřejné moci by se tak zredukovala na potvrzení požadavku, odmítnutí požadavku či jeho vzetí na vědomí.

V roce 2018 byly programovány Informační systém a Archivní portál a dodány první moduly. Byl dodán další HW. Otázkou zatím zůstává dodatečná soutěž na SW pro kybernetickou bezpečnost.

Národní digitální archiv ovšem funguje od listopadu roku 2014. Specialisté se zabývali přípravou metodických pokynů z oblasti péče o dokumenty v elektronické podobě. Výsledky jsou průběžně zveřejňovány v Informačním listu NA (Bulletin pro otázky elektronické spisové služby a dokumentů v digitální podobě), jež začalo příslušné oddělení vydávat v elektronické podobě. Úkolem informačního listu je překlenout legislativou nedefinovaná místa a procesy související s elektronickým úřadováním a skartačním řízením a usměrňovat, doplňovat a specifikovat technické parametry skartačního řízení v současných nástrojích digitálního archivu (včetně validátoru elektronických formátů a validátoru SIP dle platného Národního standardu pro elektronické systémy spisové služby). Informační list je před vydáním podrobován oponentnímu řízení ze strany státních oblastních archivů a Archivu hlavního města Prahy a také ze strany dodavatelů eSSL. V roce 2018 byla vydána 3 čísla, která se věnovala celkem 37 tématům a otázkám z oblasti elektronického skartačního řízení a spisové služby.

Byl dokončen překlad metodiky pro audit a certifikaci digitálních archivů Erläuterungen zum nestor-Siegel für vertrauenswürdige digitale Langzeitarchive, která vychází z DIN 31644, do českého jazyka (Zbyšek Stodůlka, Milan Vojáček). Tento překlad byl autorizován pracovní skupinou nestoru pro certifikaci a je publikován mj. na stránkách německé digitální knihovny: <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0008-2018071005>. Tento překlad je nyní používán při přípravě metodiky pro akreditaci digitálních archivů v ČR.

Realizoval se i výzkum možností implementace formátu SIARD a využití SW SiardSuite pro ukládání databází. Testování formátu SIARD v roce 2018 proběhlo ve verzích 1.0, 2.0 a 2.1 příslušných aplikací k archivaci digitálních dat uložených v informačních systémech (SIARD Suite, Database Preservation Toolkit a SIARD-Gui) (Rechtorik, Hrb). Byl vypracován překlad oficiální dokumentace k nejnovější verzi formátu 2.1 z dubna 2018 do českého jazyka. Kromě dokumentace byl přeložen i manuál pro verzi 2.1 a přepracován do podoby detailního návodu včetně obrazové dokumentace k širšímu využití v archivní obci. Nejnovější verze formátu je ve stálém vývoji, do kterého jsme se také zapojili a námi zjištěné nedostatky byly oznámeny na helpdesk Švýcarského federálního archivu a byly zapracovány do nové verze programu.

Byl dokončen vývoj validátoru SIP, nástroje pro ověření shody SIP z elektronických systémů spisových služeb se SIP definovaným v upraveném Národním standardu pro elektronické systémy spisové služby.

Projekty nepodpořené tematickou dotací – vlastní, částečně z institucionální podpory vědy

Národní archiv uspořádal ve dnech 10. a 11. 5. 2018 3. ročník mezinárodního workshopu z řady Archives in Digital Age (AIDA) s podtitulem Self-Audit and Certification of Digital Archives in Central European Perspectives. Workshopu se účastnili archiváři a knihovníci ze SRN, Slovenska, Maďarska a ČR. Vedle moderace aktivně vystoupili Zbyšek Stodůlka a Milan Vojáček s příspěvkem Translation of Explanatory Notes on the nestor Seal for Trustworthy Digital Archives and Possibilities for Accreditation of Digital Archives in the Czech Republic.

V roce 2018 zorganizovalo 5. oddělení dvě setkání – zasedání Metodické platformy elektronický dokument (Moped), a to: 18.–19. 4. 2018 (hostitelem setkání byl SOA Litoměřice) a 20.–21. 11. 2018 (hostitelem setkání byl Archiv hlavního města Prahy). Účelem setkání byla výměna zkušeností a řešení aktuálních témat např. NDA, NDA II, Národního archivního portálu, zkušenosti s výběrem z eSSL ve skartačním řízení, problematika technologických center a krajských digitálních spisoven, zkušenosti s dodavateli eSSL a jejich produkty, vyznačování množství v SIPu, hierarchie členění spisových plánů v SIPu, správa elektronických spisů, používání autentizačních prvků dle aktuální legislativy a další aktuální problémy.

Dne 22. 5. 2018 pořádal Národní archiv ve spolupráci se spolkem CNZ Kulatý stůl CNZ na téma kontrola výkonu spisové služby. Mj. přednesl kolega Stodůlka příspěvek Kontrola spisové služby jako nástroj transparentního výkonu veřejné moci.

Závěr roku 2018 byl věnován přípravě 23. konference archivářů německy mluvících zemí 23. Tagung des Arbeitskreises „Archivierung von Unterlagen aus digitalen Systemen“, která se bude konat v Národním archivu v březnu roku 2019.

Aktivně jsme se účastnili 22. zasedání pracovní skupiny pro digitální dokumenty - Archivierung der Unterlagen aus digitalen Systemen, Marburg, Německo, 6. 3.–8. 3. 2018 (Zbyšek Stodůlka, Karolina Šimůnková, Milan Vojáček)

Z jednání E-Government und digitale Archivierung, 5.–6. 6. 2018, Marburg, Německo, 23. archivně vědecké kolokvium Archivschule Marburg ve spolupráci s výborem pro digitální archivy a Records Management (Pavla Nimrichtrová, Zbyšek Stodůlka), připravili účastníci obsáhlou zprávu zachycující současný stav, zkušenosti a problémy při elektronizaci úředních činností v SRN, Švýcarsku a Polsku, která byla přijata k vydání v nejbližším čísle Archivního časopisu.

15. ročníku prestižní konference zabývající se problematikou digitálního uchovávání, iPRES, 23.–29. 9. 2018 Boston, USA se účastnil Milan Vojáček. Výsledkem je získání řady aktuálních řešení problémů a nových impulsů v této problematice. Došlo k navázání cenných osobních kontaktů, z nichž některé jsou dále rozvíjeny: mj. s vedením, analytiky a programátory z firmy Artefactual Systems Inc., jež vyvíjí a podporuje sw Archivematica (Evelyn McLellan, Justin Simpson, Kelly Stewart); s Trevorem Owensem (vedoucím oddělení Digital Content Management v Library of Congress), který je publikačně aktivní v oblasti digitální ochrany; s Angelou Beking z Library and Archives Canada, kde se zabývají problematikou výběru dokumentů metodami macroappraisal.

Týž absolvoval zasedání KLA-Ausschuss „Digitale Archive“, 8. 11. 2018, Koblenz, Německo Von der Theorie zur Praxis: Bestandserhaltung digitaler Unterlagen. Workshop k problematice digitálního uchování. Pořadatelé workshopu tentokrát oslovili k účasti také zástupce okolních zemí, s nimiž delší dobu v německojazyčném prostředí spolupracují (Švýcarsko, Rakousko, Česká republika). Nejednalo se čistě o archivní workshop, ale mezi účastníky byli i knihovníci a lidé z komerčního sektoru (poradci v oblasti digitálního uchování). Mezi přednášejícími byli také zástupci mezinárodních sdružení, jež se problematikou digitální archivace zabývají (Digital Preservation Coalition, Open Planet Foundation). Došlo k intenzivní výměně zkušeností a k prohloubení stávajících a navázání nových kontaktů.

Dne 8. 11. 2018 se Jiří Bernas účastnil 3. ročníku konference CDA Trvalá udržatelnost a perspektivy dalšího rozvoje LTP archivov pořádané Univerzitnou knižnicou v Bratislavě.

Odborem archivní správy a spisové služby jsme byli požádáni o převzetí členství v organizaci DLM Forum. Poprvé nás reprezentoval Milan Vojáček ve dnech 28.–29. 11. 2019 ve Vídni, Rakousko. Hlavním přínosem bylo navázání nových kontaktů, především s kolegy zabývajícími se digitální archivací ve Skandinávii a v Pobaltí, kteří vedle Švýcarů patří k neaktivnějším členům DLM Fora.

Dále jsme se účastnili jednání pracovní skupiny zabývající se pořádacím systémem ELZA, a to prostřednictvím Richarda Mahela. Pozornost, především v závěru

roku (kdy nám bylo testování zpřístupněno), jsme věnovali i pořadacímu systému ProArchiv. Byl sestaven projektový tým pro jeho implementaci v roce 2019. Měli bychom pak všechny infrastrukturní prvky v jednotném systému dodaném jedinou firmou, bez rizika a nutnosti rozvíjet produkt v konsorciu s ostatními archivy.

V roce 2018 bylo zahájeno testování Informačního systému pro zpřístupnění archivních pomůcek VadeMeCum, který by měl nahradit dosud využívaný systém badatelna.eu, pro nějž již od poloviny roku 2018 není zajištěna technická podpora. Nejprve byla řešena grafická podoba. Největší problémy však představuje import dat do nového systému, který je postaven na jiné filosofii, než na jakou jsme byli až dosud zvyklí. Dodavatelé byly průběžně zasílány připomínky, které byly jen zčásti zapracovány. Následovat musí kontrola dat správci jednotlivých archivních souborů.

Velkou výzvou pro nás byla tvorba nových webových stránek NA, již se zabýváme od srpna 2018. V současné době je nová verze webu připravena k plnění informací, což bude záležitostí 1. čtvrtletí roku 2019.

Péče o fyzický stav archiválií

Projekty podpořené dotací na vědu a výzkum – hlavní řešitelé

V rámci programu NAKI II Ministerstva kultury pokračoval projekt Vývoj metod konzervování pečeti a jejich textilních závěsů (DG16PO2R040). Jedná se o společný podnik více příjemců (konsorcium příjemců), v němž Národní archiv přijal roli příjemce – koordinátora (Benjamin Bartl). Příjemce na základě smlouvy se stala Vysoká škola chemicko-technologická v Praze. V roce 2018 byl dokončen výzkum zaměřený na možnosti lepení fragmentovaných pečeti ze včelího vosku pomocí poly-2-ethyl-2-oxazolinu. Výsledkem je certifikovaná metodika (NmetS), která podstatně rozšiřuje možnosti restaurování historických pečeti. Dalším výstupem je publikace v odborném časopisu (Jimp), popisující přípravu a charakterizaci hydrogenovaného včelího vosku, který byl při testech použit jako modelový materiál namísto historického včelího vosku.

Dalším úkolem v rámci projektu je navržení vhodného materiálu pro doplňování chybějících částí voskových pečeti. Za tímto účelem byly připraveny dvě série směsí, a to jednak na bázi včelího vosku, jednak na bázi vosku mikrokryalického. Na základě charakterizace směsí je hledán optimální poměr jejich složek. Sledovanými parametry jsou kompatibilita se včelím voskem, mechanické vlastnosti, reverzibilita, zpracovatelnost v plastickém stavu i tavenině, možnost barevného přizpůsobení, odolnost proti vzniku výkvětů a stálost uvedených vlastností.

Zvláštní kapitolou je výzkum vlivu konzervátorských metod, používaných při konzervaci papírových dokumentů, na stabilitu přitištěných pečeti na bázi pryskyřic (Stabilita šelakových pečeti). Na modelových vzorcích, které byly podrobeny umělému stárnutí je testován potenciálně nepříznivý vliv některých postupů

dezinfekce a odkyselování archiválií. Výzkum přispěje k porozumění vedlejších účinků uvedených metod.

Mikrobiologická laboratoř v rámci projektu pokračovala ve studiu vybraných dezinfekčních prostředků, a to především s ohledem na možnost jejich aplikace na různé druhy pečetí a textilních závěsných materiálů. V roce 2018 šlo o přípravek Acticide MV a glutaraldehyd. Testy zahájené v roce 2017 s použitím plísní rodu *Penicillium*, byly v roce 2018 rozšířeny i na další druhy plísní. Výsledky testů přípravku Acticide MV na vzorcích textilu odpovídají praktickým zkušenostem, kdy ochranný účinek dezinfekčních přípravků na archiválie a další sbírkové předměty trvá přibližně dva roky, pak je nutné ošetření zopakovat. Již po 9 měsících přirozeného stárnutí bylo pozorováno znatelné zeslabení protiplísňového účinku. Po umělém stárnutí byl účinek prakticky nulový. V případě glutaraldehydu byla jako první krok pomocí diskové diluční metody hledána vhodná koncentrace přípravku, která by vykazovala dostatečný účinek na různé druhy plísní. Pro archivní druhy plísní byla tato koncentrace stanovena na 1 až 2 % (pro běžné druhy bakterií a dalších mikroorganismů udávají výrobci dezinfekčních přípravků s obsahem této látky koncentrace mnohem nižší).

Dále se výzkumníci zabývali světelnou stabilitou hedvábí barveného přírodními barvivy. Světelná stabilita obarveného hedvábí během stárnutí je testována v prostředí simulovaného denního světla s podílem UV záření. Vzorky hedvábí byly obarvené přírodními barvivy v kombinaci s mořidly nebo kypovými barvivy či barvivy přímými. Během stárnutí je sledován průběh změny barevnosti jednotlivých vzorků v závislosti na osvětlení. Cílem experimentu je porozumět nelineárnímu průběhu barevných změn, kterým v průběhu dlouhodobého přirozeného stárnutí a vystavení působení světla podléhají barevné hedvábné závěsy pečetí.

Projekty podpořené dotací na vědu a výzkum – spoluřešitelé

Na základě rozhodnutí Odboru bezpečnostního výzkumu Ministerstva vnitra (OBV) ze dne 19. 8. 2015 se Národní archiv stal spolupříjemcem účelové podpory, která je realizována formou dotace z výdajů státního rozpočtu určených na výzkum, experimentální vývoj a inovace. V projektu Pokročilý identifikační element pro rozpoznávání archiválií, identifikační (kód VI20162019037, trvání projektu 2016–2020), je hlavním řešitelem Vysoké učení technické v Brně. Zahájili jsme práce spolu s partnery (Vysoké učení technické v Brně, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Centrum organické chemie, s. r. o., Ústav chemických procesů Akademie věd České republiky). Výzkumný tým Národního archivu tvoří Benjamin Bartl, Hana Paulusová, Štěpán Urbánek. Hlavním cílem projektu je experimentální vývoj tzv. neviditelných sensorů na vybrané typy archiválií. Jedná se o archivní dokumenty, u kterých dochází k nebývalému nárůstu případů jejich

zcizování. Jde o závažný problém zasahující celý středoevropský region. Element nemůže zabránit samotnému odcizení, avšak je schopen jednoznačně, při zachycení dokumentu určit, že jde o dokument odcizený a poskytnout informaci o jeho původu. Právě tento typ informace je považován bezpečnostními experty za klíčový. Množství archivovaných, především listinných dokumentů, je obrovské. Jejich cena na černém trhu neustále roste. Zpětné zařazení i prosté prokázání, že jde o zcizený artefakt, je často hlavním problémem souvisejícího řízení při zadržení podezřelých předmětů a osob. Je třeba zdůraznit, že element je neviditelný (pouze při použití elektronového mikroskopu a znalosti přesné polohy na dokumentu), má charakter plochy o rozměru řádově mm² a tloušťce 300 až 600 nm (nanometrů), je transparentní a jeho poloha na chráněném artefaktu je bez příslušných dalších znalostí a instrumentace neodhalitelná. Pachatel, překupník nebo nelegální majitel o jeho přítomnosti ani poloze na dokumentu tedy neví. Element se „hlásí“ odezvou (selektivně modulovanou elektrickou odezvou indukovanou světelným zábleskem). Ta je unikátní a může v sobě nést například přesnou informaci o původu dokumentu, jeho příslušnosti k určitému konkrétnímu archivu, a ještě „jemněji“, z jakého hlavního dokumentárního svazku zadržený artefakt například pochází. Možnost tzv. přečíst tuto informaci je opět vázána na unikátní zařízení. Mírou ochrany a obsahem vložené informace je tento element kvalitativně na vyšší úrovni než například hologramy, magnetické tečky, nanoprachové segmenty nebo čárové kódy. Projekt přispívá k vývoji účinných metod k potírání specifického druhu závažné organizované kriminality.

Úkolem Národního archivu bylo především testování možných nežádoucích interakcí materiálu označovaných archiválií se složkami navrženého identifikačního elementu. Zároveň byla hodnocena stabilita identifikačního elementu v případech, že je dokument po označení různým způsobem namáhán, například v rámci konzervace a restaurování. Doposud provedené testy ukazují, že zvláštní pozornost bude nutné věnovat volbě vhodného pojiva složek elementu. Je třeba zajistit jeho dostatečnou otěruvzdornost a odolnost vůči běžně používaným rozpouštědlům.

Projekty nepodpořené tematickou dotací – vlastní, částečně z institucionální podpory vědy

V roce 2018 probíhal výzkum ve všech čtyřech oblastech zájmu, uvedených ve výzkumném programu Národního archivu: preventivní ochrana archiválií, studium degradace materiálů archiválií, charakterizace materiálů určených k ochraně archiválií, vývoj konzervátorských a restaurátorských postupů. V roce 2012 byla zprovozněna technologie hromadné odkyselování BCP C500 (Bückerburgský konzervační proces) za pomoci institucionální podpory vědy. I v roce 2018 pokračovala konzervace archiválií Národního archivu hromadným odkyselováním za

využití technologie Bückeberg Conservation Process díky získané institucionální podpoře. Konzervované archiválie jsou následně digitalizovány a zpřístupňovány. Odkyselovací stroj BCP C500 bylo v roce 2018 nutné z důvodu technických závad několikrát krátkodobě odstavit. Zásadním problémem je botnění pryžových o-kroužků vodičích koleček, které způsobuje zablokování mechanismu a destrukci jeho nejslabších součástí, obvykle plastových ozubených koleček. Cílem série jednoduchých testů je zjistit, v jakém z používaných roztoků (voda, odkyselovací roztok, kyselina octová) o-kroužky botnají nejvíce a navrhnout vhodnou alternativu. Poznamenáváme, že výrobce s tímto problémem nemá zkušenosti a nelze tedy využít jeho asistence. Kromě těchto problémů a plánovaných úkolů byly provedeny další výzkumné práce: „Optimalizace procesu odkyselování pomocí prostředku Bookkeeper“. Mezi známé nevýhody technologie odkyselování Bookkeeper patří prodleva mezi její aplikací a očekávaným účinkem, tedy odkyselením archiválie. Tato prodleva může za deponitárních podmínek dosáhnout i několika let. Na základě zahraničních zkušeností je však možné předpokládat, že krátkodobým vystavením archiválií s deponovaným odkyselovacím práškem působení zvýšené relativní vlhkosti by tuto dobu bylo možné zkrátit až na několik hodin. Výzkum je zaměřen na optimalizaci takového dodatečného kroku, především z hlediska doby expozice a potřebné relativní vlhkosti prostředí.

Projekt Identifikace a analýza fotografického materiálu z fondu Svaz nuceně nasazených byl zahájen v roce 2012 ve spolupráci oddělení nestátních fondů s oddělením péče o fyzický stav archiválií, které zadává a garantuje část prací. Je podporován v rámci institucionální podpory. Cílem projektu je rozbor fondu, reflektující jeho genezi, obsahovou skladbu i analýzu použitých technik při jeho adjustaci s ohledem na budoucí restaurátorské zásahy. Dochází k postupné evidenci materiálu, analýze použitých lepidel a následné konzervaci.

Přírodovědný konzervátorský výzkum se kromě zmíněných výzkumných projektů zaměřuje na okruhy problémů, které tradičně vycházejí z konkrétních potřeb restaurátorské praxe státních archivů. V rámci laboratorního projektu a diplomové práce byly zkoumány pomocné polymerní materiály běžně používané v archivech, muzeích a knihovnách. Konkrétně se jednalo o vzorky materiálu Plastazote LD45 (radiačně síťovaný LDPE pěněný dusíkem, bílá a šedá varianta), organického skla (polymethylmethakrylát), fólie Melinex (polyethylentereftalát) a polyurethanové pěny (molitanový knižní klín). Všechny vzorky byly materiálově charakterizovány pomocí infračervené spektroskopie a rentgenové fluorescence. Dále byla sledována jejich stabilita v průběhu umělého stárnutí. Vzorky byly stárnuty v sušárně při teplotě 70 °C, v klimatické komoře při teplotě 70 °C a relativní vlhkosti 65 % a v podmínkách laboratoře po dobu 63 dnů. Dále byl aplikován osvit s UV složkou při parametrech 540 mW/m², 10280 lx, 23 °C, 38 % RV po dobu 408 hodin. Po stárnutí byla zkoumána změna barevnosti, chemické změny ve struk-

tuře pomocí infračervené spektroskopie a uvolňování těkavých organických látek. Zároveň byl zkoumán vliv polymerů na vlastnosti papíru při těsném kontaktu. K tomuto účelu byl použit papír Whatman 1, který byl uchycen k testovaným polymerům. Jednotlivé kombinace byly podrobeny umělému stárnutí stejnému jako v případě samotných polymerních vzorků, mimo osvit. Celková doba stárnutí činila 28 dnů. U papíru byl po stárnutí měřen průměrný polymerační stupeň celulózy, pH studeného výluhu, změna barevnosti a mechanické vlastnosti – tržná délka a počet dvojohybů do přetržení. Jasně postřehnutelné změny barevnosti byly pozorovány pouze u polyurethanové pěny po stárnutí za zvýšené teploty vlhkosti, u ostatních polymerů byla barevná změna zanedbatelná. Vliv umělého stárnutí na změny v chemické struktuře byl pozorován pouze u vzorků šedého materiálu Plastazote LD45 pomocí infračervené spektroskopie. Nejvýraznější změny se týkaly vzrůstu obsahu karbonylových skupin, jež je zřejmě důsledkem termooxidačních degradačních reakcí. V případě bílé varianty materiálu byl tento trend méně výrazný, patrně díky vyššímu obsahu aditiv působících jako antioxidanty.

Pro ověření možného uvolňování těkavých organických sloučenin (VOC) z polymerních materiálů, byly zkoumané vzorky analyzovány technikou GC-MS. Stárnuté vzorky byly umístěny do těsné vialky a po hodinovém zahřívání při 60 °C byla plynná atmosféra sorbována na speciální vlákno. Následně byla provedena kvalitativní analýza sorbovaných látek. Významnější obsah plynných produktů degradace byl zaznamenán u polyurethanové pěny po stárnutí osvitem. Přítomnost VOC byla potvrzena ještě u vzorku šedého materiálu Plastazote LD45 po stárnutí za zvýšené teploty, kdy bylo prokázáno několik typů jednoduchých monokarboxylových sloučenin od kyseliny mravenčí, přes octovou až po hexanovou. Tento výsledek souhlasí s pozorováním pomocí infračervené spektroskopie.

Výsledky analýzy papírů po stárnutí v těsném kontaktu se zkoumanými polymery neprokázaly žádné významné změny v hodnotách mechanických vlastností nebo pH studeného výluhu. Pouze měření celkové barevné diference ukázalo viditelné změny u papíru stárnutého za zvýšené teploty a vlhkosti, který byl v kontaktu polyurethanovou pěnou. V tomto případě došlo k zežloutnutí papíru. Příčina nebyla zatím jednoznačně určena. Výzkum v této oblasti bude pokračovat i v následujícím roce 2019.

Paralelně probíhá v Národním archivu úžeji zaměřený výzkum, který se zabývá testováním možného nežádoucího vlivu dezinfekčních prostředků na albuminové fotografie. V roce 2017 byly pro připraveny modelové vzorky pro sérii laboratorních zkoušek, na základě kterých bylo možné zodpovědně posoudit, zda jsou běžně používané metody dezinfekce použitelné i v případě albuminových fotografií, jež se od ostatních archiválií podstatně liší svým materiálovým složením. V roce 2018 probíhaly laboratorní zkoušky na modelových vzorcích před stárnu-

tím. Vyhodnocení bylo prováděno na základě měření změn morfologie povrchu vzorků, jejich barevnosti a tloušťky papírové podložky. V následujícím roce se počítá s provedením testů s využitím umělého stárnutí.

V roce 2018 jsme věnovali pozornost i přípravě dat k uložení do bezpečného 35 mm mikrofilmu a zaučení stálých zaměstnanců (až dosud byla tato činnost zajišťována externistou). Pro uložení do bezpečnostního mikrofilmu byla připravována data z archivního souboru Státní soud, který je předmětem digitalizace pokračujícího bezpečnostního výzkumu. Následné pořízení mikrofilmů bude předmětem práce v roce 2019. Technologie COM, zakoupená dodaná NA v březnu 2012 představuje jednoduchý způsob jak zabezpečit reprodukce archiválií pořízené jejich digitalizací, ale i dokumenty existující pouze v elektronické podobě.

Ediční a publikační činnost

Ediční činnost byla realizována v souladu s edičním plánem na rok 2018. Národní archiv v uplynulém roce připravil a vydal následující publikace:

- Vojáček, Milan: 1848 – Osmičky v dějinách českých zemí, doprovodná publikace k výstavě Labyrintem dějin českých zemí, 2. vydání. Praha 2018, 49 s.
- Nováčková, Helena – Vojáček, Milan – Kouřimský, Jan: 1918 – Osmičky v dějinách českých zemí, doprovodná publikace k výstavě Labyrintem dějin českých zemí, 2. vydání. Praha 2018, 45 s.
- Kokošková, Zdeňka: 1938 – Osmičky v dějinách českých zemí, doprovodná publikace k výstavě Labyrintem dějin českých zemí, 2. vydání. Praha 2018, 63 s.
- Nosková, Alena – Šimánková, Alena: 1948 – Osmičky v dějinách českých zemí, doprovodná publikace k výstavě Labyrintem dějin českých zemí, 2. vydání. Praha 2018, 73 s.
- Pažout, Jaroslav: 1968 – Osmičky v dějinách českých zemí, doprovodná publikace k výstavě Labyrintem dějin českých zemí, 2. vydání. Praha 2018, 93 s.
- Štěr, Roman (ed.): Člověk se srdcem na dlaní. Deník Josefa Holce z konce II. světové války a prvních poválečných měsíců. Praha 2018, 182 s.
- Dufek, Pavel – Frňka, František – Hubený, David: Handel im Herzen Europas. Deutsch-tschechoslowakische Wirtschaftsbeziehungen 1918–1992. Praha 2018, 243 s.
- Gregorovičová, Eva (ed.): Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, 399 s.
- Hubený, David – Štoviček, Ivan (edd.): S projevem nejhlubší úcty. Zprávy a depeše Huberta Ripky Edvardu Benešovi (1922–1948). Praha 2018, 512 s.
- Štverák, František: Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921–1992), 2. vyd. Praha 2018, 697 s.

Historická fotografie. Sborník pro prezentaci historické fotografie 17, 2018, 112 s.
Paginae historiae. Sborník Národního archivu 26/1, 2018, 430 s.

Paginae historiae. Sborník Národního archivu 26/2, 2018: Dobrovolné organizace II, 422 s.

Pedagogická činnost

V roce 2018 probíhala výuka dalšího ročníku studentů bakalářského a magisterského studia archivnictví Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (předměty Spisová služba, předarchivní péče a výběr archiválií; Seminář ke zpřístupňování archiválií; Archivní provoz a technika a Archivní legislativa). Pracovníci Národního archivu se podíleli rovněž na výuce v nově akreditovaném oboru Veřejná správa a spisová služba i na jiných vysokých školách (Národohospodářská fakulta Vysoké školy ekonomické, Filozofická fakulta UJEP v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně). Speciální přednášky na vyžádání proběhly rovněž na Filozofické fakultě Univerzity Hradec Králové, Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a na Husitské teologické fakultě UK.

Tak jako v uplynulých letech se pracovníci oddělení péče o fyzický stav archiválií podíleli na odborné výuce konzervátorů, restaurátorů a chemiků na Střední průmyslové a vyšší odborné škole grafické v Praze, Vysoké škole chemicko-technologické v Praze, Katedře pomocných věd historických a archivního studia Univerzity Karlovy a Univerzity Hradec Králové a FAMU – Katedře fotografie.

Zahraníční styky

V roce 2018 bylo realizováno celkem 40 zahraničních služebních cest. Tyto cesty byly realizovány na základě uzavřených mezinárodních dohod, z institucionální podpory, z grantových prostředků nebo na základě pozvání zahraničním partnerem. Tematicky se jednalo o základní a aplikovaný výzkum, účast na mezinárodních konferencích a seminářích, účast na zasedáních mezinárodních komisí, získávání zkušeností v oblasti archivnictví v zahraničních archivech, prezentace Národního archivu a českého archivnictví v zahraničí a spolupráce při akvizicích, školení v rámci mezinárodní pomoci.

Finsko

Alena Pazderová, Jitka Křečková (účast na zasedání spolku ICARUS v Národním archivu Finska)

Chorvatsko

Jitka Křečková, Kateřina Zenklová (účast na závěrečném zasedání projektu CO:OP v Záhřebu)

Itálie

Benjamin Bartl, Libuše Holakovská (návštěva restaurátorských pracovišť ve Florencii)

Jitka Křečková, Kateřina Zenklová (zasedání spolku Icarus v Neapoli)

Alena Pazderová (heuristika k vydávání nunciaturní korespondence Cesare Speciana v římských a vatikánských archivech a knihovnách)

Pavel Koblasa, Milan Vojáček (zjištění souvislostí rodinného archivu toskánských Habsburků s fondy Státního archivu ve Florencii)

Německo

Eva Drašarová, Pavel Dufek, Zdeňka Kokošková (účast na vernisáži výstavy v Lastenausgleichsarchiv Bayreuth a na její likvidaci)

Zbyšek Stodůlka, Karolína Šimůnková, Milan Vojáček (účast na konferenci Archivierung von Unterlagen aus digitalen Systemen v Marburku)

Pavčina Nimrichtrová, Zbyšek Stodůlka (účast na 22. Archivwissenschaftliches Kolloquium v Marburku)

Zdeňka Kokošková, Monika Sedláková (práce na projektu Nacistická okupační správa v protektorátu a její představitelé v berlínských archivech)

Eva Drašarová, Tomáš Kalina (návštěva depozitáře Státního archivu v Drážďanech)

Jakub Šlouf, Miroslav Šepták (jednání o převzetí osobního archivu Karla Kryla)

Milan Vojáček (účast na konferenci „ Von der Theorie zur Praxis: Bestandserhaltung digitaler Unterlagen v Koblenci)

Zdeňka Kokošková, Tomáš Kalina (zjištění poznatků pro výstavbu nových depozitářů v berlínských archivech)

Zdeňka Kokošková, Eva Drašarová, Pavel Dufek, František Frnka (účast na vernisáži výstavy v Mnichově)

Polsko

Zora Machková, Adam Zítek (heuristická práce ve varšavských archivech)

Blanka Hnulíková (workshop Fotografické negativy – historický vývoj, identifikace a restaurování ve Varšavě)

Rakousko

Martin Klečacký (práce na grantovém projektu v Rakouském státním archivu ve Vídni)

Pavel Koblasa (výzkum pramenů ke zpracování monografie o císařských státcích v Rakouském státním archivu ve Vídni)

Eva Gregorovičová (práce na grantovém projektu v Rakouském státním archivu ve Vídni)

Eva Drašarová (práce na grantovém projektu v Rakouském státním archivu ve Vídni)
Jitka Křečková, Alena Pazderová, Kateřina Zenklová (účast na slavnostním zasedání k 10. výročí vzniku centra ICARUS)

Miroslav Kunt (dokončení výzkumu k publikaci Historie železničních tratí a silnic v datech)

Jan Kahuda, Milan Vojáček (výzkum v Rakouském státním archivu ve Vídni k edici vzpomínek Karla Kazbundy a k osobnosti Františka Ladislava Riegera)

Slovensko

Libuše Holakovská, Hana Paulusová (účast na konferenci CSTI v Bratislavě)

Lucia Hoľanová, David Hubený (účast na konferenci Bezpečnostné orgány a zložky v mestách vo svetle archívnych dokumentov v Bratislavě)

David Hubený, Pavel Dufek (instalace výstavy ve Slovenském národním archivu v Bratislavě)

Zdeňka Kokošková, David Hubený (účast na konferenci Na ceste k slovenskej štátnosti v Košicích)

Eva Drašarová, David Hubený (účast na vernisáži výstavy Čtvrtstoletí spolu. Československo a Podkarpatská Rus v Bratislavě)

Jiří Bernas (účast na konferenci CDA 2018 v Bratislavě)

Blanka Hnulíková (workshop Fotografické negativy – historický vývoj, identifikace a restaurování v Bratislavě)

Blanka Hnulíková (účast na tematickém workshopu Historický vývoj a identifikácia monochromatických a farebných fotografických technik)

David Hubený (účast na vernisáži výstavy Čtvrtstoletí spolu. Československo a Podkarpatská Rus v Košicích)

Slovinsko

Jan Krlín (studium archiválií k problematice I. světové války v Lublani)

Spojené státy americké

Milan Vojáček (účast na konferenci iPRES 2018 v Bostonu)

Švýcarsko

Zora Machková (pomoc při výběru archiválií v Association Olga Havel v Lausanne)

Ukrajina

David Hubený (archivní výzkum ve Státním archivu Zakarpatské oblasti v Užhorodě)

David Hubený (účast na mezinárodní konferenci ke vzniku Československa v Užhorodě)

Péče o fyzický stav archiválií

Preventivní péče o archiválie a průzkumy jejich fyzického stavu

V uplynulém roce pokračoval systematický průzkum stavu černých textilních závěsů fondu Archiv České koruny. Systematický průzkum fyzického stavu Sbírkový map a plánů Národního archivu byl v tomto roce dokončen prohlídkou posledních 48 inventárních čísel Sbírkový atlasů, což představuje 180 položek.

V souvislosti s převzetím filmů (190 ks) a mikrofilmů (6 beden, cca 871 svitků), které mimo jiné dokumentují proces s Rudolfem Slánským, byl proveden podrobný průzkum jejich fyzického stavu, tzv. octového syndromu a mikrobiologické čistoty. Na základě výsledků bylo formulováno doporučení, co se týká nutných konzervátorských zásahů. S dezinfekcí a výměnou obalů části mikrofilmů již bylo započato.

Pokračoval také průzkum filmového materiálu Národního archivu (Zemská porodnice a nalezinec, Praha, Zemský výbor, Praha, Rodinný archiv Metternichů – Francisco Georgicum a Dům slovenské kultury, Praha).

Koncem roku se pracovníci oddělení péče o fyzický stav archiválií podíleli na kontrole fyzického stavu kulturních památek uložených v Národním archivu. K 31. 12. 2018 měl Národní archiv ve své péči celkem 1 národní kulturní památku a 26 archivních kulturních památek. Pravidelná prověrka fyzického stavu archivních kulturních památek se uskutečnila ve dnech 4. a 5. 12. 2018 a hloubková kontrola listin fondu Archiv České koruny byla provedena 21. 11. 2018.

Vedle kontroly fyzického stavu archiválií byl sledován i stav archiválií z hlediska mikrobiologické čistoty. Kromě Národního archivu byly kontroly prováděny také pro Ústav anorganické chemie AV ČR (laboratoř ALMA), Archeologický depozitář Teplice, Archiv akademie výtvarných umění, Galerie moderního umění v Roudnici nad Labem, SOkA Kutná Hora, Hana Tefal Juránková, Severočeské muzeum v Liberci, Středočeské muzeum v Roztokách, Národní filmový archiv, Národní technické muzeum, SOA Plzeň, SOkA České Budějovice, SOkA Jindřichův Hradec, SOkA Liberec a Vlastivědné muzeum v Olomouci. Celkem bylo v depozitářích provedeno 39 kontrol (410 stěrů), v případě pozitivních nálezů byla provedena identifikace mikroorganismů.

Během roku 2018 bylo dezinfikováno 1662 bm archiválií většinou jiných veřejných archivů. Po dezinfekci v etylenoxidových komorách Národního archivu byla kontrolována účinnost procesu 54 mikrobiologickými stěry. V tomto případě bylo provedeno i širší spektrum analýz, včetně identifikace bakterií.

Na provedení kontroly kvality zpracování bezpečnostních mikrofilmů analytickou metodou dle ČSN ISO 417 – Stanovení zbytkového thiosíranu ve zpracovaných fotografických materiálech metodou s methylenovou modří v roce 2018 nebyl přijat žádný požadavek.

V roce 2018 dále pokračovalo hromadné odkyselování archiválií fondu AHR (Archiv Huberta Ripky) za využití technologie BCP C500 (Bückeburský konzer-

vační proces). Proces byl zahájen již v roce 2012 a je umožněn díky prostředkům institucionální podpory vědy. V průběhu roku 2018 bylo konzervováno 56 archivních kartonů, což představuje 56 876 listů.

Konzervování a restaurování archiválií

Restaurovatelské pracoviště umístěné v budově Národního archivu Milady Horákové 133, Praha 6 dále restaurovalo a ukládalo pergamenové listiny fondu Řád maltézských rytířů do ochranných obalů. V roce 2018 bylo konzervováno a restaurováno 142 listin. V rámci digitalizace pečeti Archivu České koruny byl prováděn průběžný konzervátorský průzkum pečeti. Probíhala systematická digitalizace za asistence restaurátora a současně i systematická kontrola fyzického stavu pečeti v rámci projektu CO:OP. V roce 2018 bylo zhotoveno 906 snímků.

Pro Státní oblastní archiv v Litoměřicích byla dokončena část restaurátorských prací, které měl provést Národní archiv na tzv. Litoměřickém graduálu. Kniha nicméně zůstane uložena v prostorách budovy na třídě Milady Horákové až do rozhodnutí o způsobu konzervace kovových prvků vazby, která by měla být svěřena externímu odborníkovi.

Restaurovatelské pracoviště na Chodovci pokračovalo v systematickém restaurování a konzervování archiválií přijatých již minulých letech nebo zahájilo práce na nově přijatých archiváliích (Archiv České koruny, Desky zemské větší, Salbuchy, Archiv pražského arcibiskupství, Stabilní katastr, Rodinný archiv Metternichů, Rodinný archiv toskánských Habsburků, Ředitelství císařských soukromých a rodinných statků Praha, Pluhař Josef, Hrubý Emanuel, Československá námořní plavba), dále mikrofilmy dokumentující proces s Rudolfem Slánským a vybrané části Sbírký novin z knihovny Národního archivu.

Řada restaurátorských zásahů byla provedena též pro další instituce.

Bezpečnostní snímkování a reprografie

Do bezpečnostních negativů se ukládal pouze jeden archivní soubor, a to Maltézští rytíři – české velkopřevorství, Praha. Po konzervaci bylo nasnímáno 117 listin. Negativy (446 kusů) byly zároveň zaevidovány do databáze.

Digitalizační práce

V roce 2018 probíhaly digitalizační práce v rámci pokračujících i nově plánovaných projektů garantovaných 8. oddělením. Celkem zde bylo digitálním přepisem vytvořeno 1 204 446 digitalizátů (včetně audiovizuálních a zvukových archiválií) v celkovém datovém objemu 9 262,638 GB. Část digitálních přepisů zvukových a filmových archiválií byla uskutečněna prostřednictvím placené externí spolupráce.

Od druhého čtvrtletí roku 2016 pobíhá digitalizace pobytových karet z fondu Policejní ředitelství, Praha – evidence obyvatelstva. V současné době je hotovo již 826 kartotéčních krabic, přičemž letos se podařilo zdigitalizovat dalších 306 krabic.

Zároveň pokračovalo odkyselování a následně i digitalizace fondu Archiv Huberta Ripky. K odkyselování jsme odeslali dalších 35 kartonů, digitalizace díky mnoha dalším povinnostem probíhala pomaleji. V oddělení je v závěru prováděna kontrola kvality kopií ze všech předávaných materiálů. Odkyseleného materiálu však díky použité technologii stále přibývá, takže před několika lety platný inventář nebude po dokončení tohoto procesu v oblasti ukládacích jednotek odpovídat.

V předminulém roce bylo započato s digitalizací sčítacích operátů ze sčítání obyvatelstva RČS v roce 1930 (pro území Podkarpatské Rusi), protože uvedené archy jsou v nejhorším fyzickém stavu (k tomu přistupuje i nízká kvalita papíru) v rámci celého fondu a restaurátorský zásah by byl jak finančně, tak i časově velmi náročný. Navíc jsou tyto archy neustále využívány k úředním účelům. Za minulý rok se komplexně zdigitalizovalo dalších 83 kartonů, čímž jsme již překročili 2/3 z celkového množství souboru určeného k tomuto typu fyzické ochrany.

V roce 2018, stejně jako v letech předcházejících, probíhala náročná příprava a předávání spisových celků Státního soudu pro digitalizaci (členění spisů podle věcného schématu). Dále pokračovala digitalizace souboru fondů Šváb (fondu KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – oddělení – oddělení evidenční (Šváb-Synková), fondu KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – oddělení – oddělení evidenční (Šváb) a fondu KSČ – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – oddělení – oddělení evidenční (dodatky), (NAD 1261/2/9 a 1261/2/10 a 12671/2/11), která již byla dokončena. V průběhu celého roku se digitalizoval fond KSČ - Ústřední výbor 1945-1989, Praha - politické byro 1954-1962.

V prosinci roku 2017 byla v rámci projektu rozsáhlé digitalizace souborů ruské a ukrajinské emigrace v meziválečném Československu, úkolem určeným Odborem archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR, dokončena digitalizace fondu Ukrajinské muzeum v Praze. V roce 2018 probíhala kontrola digitalizátů, u posledních kartonů bude dokončena v roce 2019. U fondu Komitét pro umožnění studia ruským a ukrajinským studentům (KRUS) jsou v současné době skeny připojovány k záznamům v databázi.

Vedle těchto institucionálních aktivit probíhaly digitalizační práce a tvorba metadat k digitalizátům v rámci evropských projektů multistátní spolupráce. V projektu Community as oportunity, the creative archives' and users network (CO:OP) pokračovala digitalizace pečeti fondu Archiv České koruny. V roce 2018 bylo zhotoveno 906 snímků (AČK inv. č. 1836-2325), od začátku projektu v roce 2015 až do jeho ukončení 30. listopadu 2018 bylo zhotoveno celkem 4811 snímků. Digitalizační práce prováděli externí fotografové placení z rozpočtu projektu (příprava k digitali-

zaci archivářka s restaurátorkou, nezbytná je asistence IT kolegů). Spolupracujeme s pracovníky Mezinárodního centra pro archivní výzkum (ICARUS). Z téhož zdroje byla dokončena digitalizace Soupisu poddaných podle víry z roku 1541 z fondu Stará manipulace, R 109/45 (17 kartonů), grafických listů z fondu Benediktini - klášter Břevnov, Praha – Grafické listy (1809 skenů, ŘBB – GL, č. 1–1253; dodatky č. 1–556) a knihy z různých fondů, které byly digitalizovány především z důvodů častého zapůjčování badatelům (Milosrdní bratři - provincialát a konvent, Praha, ŘMB, kn. 643, 644 – 2 knihy; Archiv Pražského arcibiskupství, APA, sign. B1/1a, 1b; B 41/1; B 58/5, 8, 9, 10, 11 - 8 knih; Františkáni - provincialát a konventy, Praha, ŘF, kn. 208 – 1 kniha; Alžbětky - konvent, Praha, ŘA1, kn. 2 – 1 kniha; Úřad desk zemských, Praha, ÚDZ, Rejstříky k deskám zemským, kn. 566, 580, 581, 623, 624 – 5 knih; Knihy svobodnické, Praha, KSv, kn. 134, 135, 136, 137 – 4 knihy) nebo kvůli pokračování již započaté digitalizace (Tereziánský katastr, Praha, TK, kn. 37 – 1 kniha; Berní rula, Praha, BR, kn. 1 – 1 kniha).

Publikační činnost Národního archivu a jeho pracovníků za rok 2018

Sestavila Kateřina Paulusová

Bacílková, Bronislava

Vliv dezinfekčních prostředků na přírodní textilní vlákna. Textil v muzeu 2017, č. 13, s. 3–8 (spoluautoři Klára Drábková, Jan Krejčí, Markéta Škrdlantová)

Bartl Benjamin

Efflorescence on the surface of beeswax objects. In: International Congress on Wax Modelling. Madrid 2017, s. 30–31 (spoluautoři Martin Zapletal, Jiří Trejbal)

Baudisch, Pavel

[Uhlíř, Jan Boris: Karl H. Frank 1939–1946. Obrazový životopis kata českého národa. Praha 2017]. Historická fotografie 2018, s. 102–103.

Benešová, Emilie

Labyrintem dějin českých zemí. Praha 2018, 198 s.

Drašarová, Eva

Národní archiv v roce 2017. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 311–356.

Dufek, Pavel

Podnikání v širokém záběru: podniky rodiny Beniesů a Mercy v Čechách v letech 1890 až 1950. In: Hlavačka, Milan – Bek, Pavel: Rodinné podnikání v moderní době. Praha: 2018, s. 249–273, 428–429, 548–561. (spoluautoři Zdenko Maršálek, Michal Novotný)

Václav Krejčík – Slačák rozkazem, volbou a nařízením. In: Všude žijí lidé. Slaný 2018, s. 221–232.

Zpráva o odborném semináři Obchodování v srdci Evropy. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 359–360.

Đurovič, Michal

Characterization of indoor air quality in different archives – possible implications for books and manuscripts. *Building and environment* 2018, s. 77–84. (spoluautoři Ludmila Mašková, Jiří Smolík).

Gregorovičová, Eva

Das Archiv des Erzherzogs Ludwig Salvator im Prager Nationalarchiv. In: Bruckmann, Viktor J. (ed.): *Ludwig Salvator (1847–1915)*. Wien 2018, s. 108–124. Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, 399 s.

Archivní, ikonografické a knihovní prameny k životu a dílu arcivévodě Ludvíka Salvátora Toskánského v paměťových a kulturních institucích v Čechách. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 19–25.

The fatal error of Champollion: „For me, the way to Memphis and Thebes leads through Turin“. *Anthropologie* 56, 2018, č. 3/2, s. 195–210.

Ludvík Salvátor Toskánský v roce 170. výročí narození: otázky, problémy a perspektivy výzkumu. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 11–16.

Přehled biografických dat ze života Ludvíka Salvátora. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 343–352.

Soupis díla arcivévodě Ludvíka Salvátora. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 353–354.

Matteucci, Marco: Ferdinando IV. Ultimo Granduca di Toscana. Elaborato da Eva Gregorovičová. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 95–107.

Hnulíková, Blanka

Fotografické a filmové materiály ve fondech dobrovolných organizací v Národním archivu. *Paginae historiae* 26/2, 2018, s. 363–371.

Holanová, Lucia

Medzinárodná konferencia Čtvrtstoletí spolu: Československo a Podkarpatská Rus v Národnom archíve v Prahe. *Archivní časopis* 68, 2018, s. 320.

[Maršálek, Zdenko – Voráček, Emil a kol.: *Interbrigadisté, Československo a španělská občanská válka*. Praha 2017, 330 s.]. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 409–410.

Hubený, David

Likvidace parlamentarismu v éře druhé republiky a zákaz Komunistické strany Československa. In: *Salus patriae, suprema lex*. Praha 2018, s. 163–174.

Mezinárodní konference Čtvrtstoletí spolu: Československo a Podkarpatská Rus. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 361–362.

Možnosti a problémy při využití emigrantů při budování československé správy na

Podkarpatské Rusi. In: Kak zaroždalas' Russkaja Praga. Moskva 2017, s. 78–92.
Prezentace československé správy Podkarpatské Rusi před britskými návštěvnicí-
ky ve druhé polovině třicátých let 20. století. In: Arkasivs'ki čytannja. Mikolajiv
2018, s. 54–55.

Príslušníci Cyklistického praporu 1 před československými meziválečnými vo-
jenskými soudy. In: Všude žijí lidé. Slaný 2018, s. 107–148.

Chaloupková, Maria

Svaz protifašistických bojovníků. *Paginae historiae* 26/2, 2018, s. 61–82.

Kahuda, Jan

[Klečáček, Martin: Český ministr krajan v předlitavské vládě. Praha 2017, 303 s.].
Paginae historiae 26/1, 2018, s. 384–386.

[Klečáček, Martin – Fabini, Pavel – Velek, Luboš (eds.): Deníky Josefa Kalouska
II. Praha 2016, 332 s.]. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 390–391.

[Klečáček, Martin (ed.): Český „konzul“ ve Vídni II. Politická korespondence c.
k. ministra krajana Antonína Rezka s mladočeskými politiky Václavem Škardou
a Karlem Kramářem. Praha 2017, 327 s.]. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 387–389. 29.
Franz Steinsky, první profesor pomocných věd historických na pražské univer-
zitě. In: Bláhová, Marie, Holá, Mlada a Woitschová, Klára (eds.): Pomocné vědy
historické v současné historiografii a archivnictví. Praha 2018, s. 182–197.

Karel Kazbunda jako životopisec operního pěvce Aloise Andera. In: Tomeš, Josef
(ed.): Historie jako vášeň i poslání. Praha 2018, s. 186–194.

Katastr osobních a rodinných archivů k dějinám habsburské monarchie. *Genea-
logické a heraldické listy* 38, 2018, č. 2, s. 54.

Konference Ludvík Salvátor Toskánský na brandýském zámku. *ČAS v roce 2017*,
s. 204–206.

Mezinárodní konference Václav Chaloupecký a otazníky české a slovenské histo-
riografie. *ČAS v roce 2017*, s. 196–198.

Místodržitelství archiv v Praze na přelomu 19. a 20. století ve světle dopisů Karla
Köpla Oswalda Redlichovi. *Sborník archivních prací* 68, 2018, č. 1, s. 233–266.

*Sborník prací historika a archiváře Václava Černého. Genealogické a heraldické
listy* 38, 2018, č. 1, s. 56–57.

[Šouša, Jiří – Kubů, Eduard: T. G. Masaryk a jeho c. k. protivníci. Praha 2015,
364 s.]. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 394–395.

Vydávání děl Ludvíka Salvátora. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestova-
tel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 288–292.

Zemřela prom. hist. Ludmila Špětová. *ČAS v roce 2017*, s. 359–361.

Zemřela prom. hist. Ruth Ballnerová. *ČAS v roce 2017*, s. 366–367.

Zemřela prom. hist. Irena Malá. *ČAS v roce 2017*, s. 368–369 (spoluautorka Vlasta
Měšťánková).

Klečacký, Martin

Cooperation at the highest level: czech minister and deputy in Vienna through the case of Antonín Rezek and Josef Bromovský. In: Kooperatives Imperium. Göttingen [2018], s. 159–168.

Převzetí moci: státní správa v počátcích Československé republiky 1918–1920 na příkladu Čech. Český časopis historický 116, 2018, č. 3, s. 693–732.

Veřejná správa. In: Republika československá. Praha 2018, s. 271–292.

Kločková, Lenka

Československý červený kříž. *Paginae historiae* 26/2, 2018, s. 83–117.

Koblasa, Pavel

[A pannonhalmi konvent hiteleshelyi muködésének oklevéltára I.–III. Győr 2007–2010]. Archivní časopis 68, 2018, č. 2, s. 211–212.

Brandýské panství v období arcivévodý Ludvíka Salvátora. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 243–246.

Dědické a majetkové záležitosti hrabat Radeckých z Radče. Středočeský sborník historický 43, 2017, s. 145–150.

Lesní správa na hořovickém panství za éry hesenského kurfiřta Fridricha Viléma I. In: Brdy. Praha 2018, s. 117–126.

Schwarzenberské fideikomisní majetky a jejich správa. *Obnovená tradice* 29, 2018, č. 58, s. 1–6.

Schwarzenberské myslivny a hájovny na panstvích Třeboň a Hluboká. In: Schwarzenberská krajina Hlubocka a Třeboňska. České Budějovice 2017, s. 120–131.

Vypořádání poddanských závazků na krumlovském panství. *Obnovená tradice* 29, 2018, č. 58, s. 47–48.

Žirovnice a hraběcí rodina Sternbergů. *Obnovená tradice* 29, 2018, č. 57, s. 42–49.

Kokošková, Zdeňka

1938 – Osmičky v dějinách českých zemí: doprovodná publikace k výstavě Labyrintem dějin českých zemí. Praha 2018, 63 s.

Kouřimský, Jan

1918 – Osmičky v dějinách českých zemí: doprovodná publikace k výstavě Labyrintem dějin českých zemí, 2. vyd. Praha 2018, 45 s. (spoluautoři Helena Nováčková, Milan Vojáček)

Krlín, Jan

[Mendelová, Jaroslava (ed.): *Libri civitatis VI. Knihy měšťanských práv na Novém Městě pražském 1582–1657*. Praha 2012, 836 s.]. *Zlatá stezka* 25, 2018, s. 366–369.

O rodu Pavlásků na Vltavotýnsku. *Genealogické a heraldické listy* 38, 2018, č. 1, s. 60–61. Příspěvek k udělení uměleckého stipendia rakouského ministerstva kultu a vyučování Františku Heritesovi a k činnosti nadace Václava Floriana He-

ritese z Vodňan a Františka Harmacha z Volyně ve fondu české místopředsednictví (1884–1900) Národního archivu v Praze. Zlatá stezka 25, 2018, s. 361–363.

Státní úředníci v přelomovém období 1918–1929 na českém jihu a jihozápadě v materiálech prezidia českého místopředsednictví v Českém Krumlově, Vodňanech, Netolicích, Prachaticích, Volarech a Vimperku. Zlatá stezka 25, 2018, s. 249–277.

Život a dílo Vinzenzia Giobertiho ve světle boje evropských národů za nezávislost. In: Historie jako vášeň i poslání. Praha 2018, s. 209–220.

Křečková, Jitka

Slavnostní prezentace edice korespondence papežského nuncia Cesare Speciana. ČAS v roce 2017, s. 253–254 (spoluautorka Kateřina Zenklová).

Křesťan, Jiří

Druhý československý prezident v síti mezinárodních vztahů [Marès, Antoine: Edvard Beneš od slávy k propasti. Praha 2016, 372 s.] *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 402–408.

[Voráček, Emil – Kašapov, Timur a kol.: Česko-ruské obchodně-ekonomické vztahy / Rossijsko-českijje torgovo-ekonomičeskijje otnošenija. Praha 2014, 592 s.]. *Soudobé dějiny* 24, 2017, č. 1–2, s. 259–260.

[Červinka, František: Studie. Eseje. Polemiky. K vydání připravili Eva Červinková a Martin Kučera. Praha – Vysoké Mýto 2017, 376 s.]. *Soudobé dějiny* 25, 2018, č. 1–2, s. 285–286.

[Kutnar, František: Děkuji životu. Vzpomínky a zápisy českého historika, ed. Hana Kábová. Praha 2017, 223 s.]. *Archivní časopis* 68, 2018, s. 437–439.

Interview. Moderuje Libor Dvořák In: *Témata podle Libora Dvořáka*, stanice Plus. Český rozhlas, 12. listopadu 2018, 10:17.

[Guba, Ivan – Macháček, Michal – Syrný, Marek (eds.): Ve službách československého porozumění-porozumenia. Pocta Vojtovi Čelkovi. Praha 2016]. *Soudobé dějiny* 24, 2017, č. 3, s. 451–452.

[Lukačka, Ján: Matúš Čák Trenčiansky. Bratislava 2016, 144 s.]. *Časopis Matice moravské* 137, 2018, č. 1, s. 206–207.

[Secká, Milena: Jen Náprstková, prosím... Neobyčejný život v dobových prameňech. Praha 2016]. *Časopis Matice moravské* 137, 2018, s. 233–234.

„Mrtvým pomáhám k druhému životu...“. Editor Martin Kučera. In: *Historie jako vášeň i poslání*. Praha 2018, s. 17–24.

Národní fronta (1945–1990). *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 7–57.

[Daniel, Ondřej a kol.: Kultura svépomocí. Ekonomické a politické rozměry v českém subkulturním prostředí pozdního státního socialismu a postsocialismu. Praha 2016, 170 s.]. *Soudobé dějiny* 24, 2017, č. 3, s. 448–450.

[Hromádka, Ota: Jak se kalila voda. Výbor z kriminálních příběhů a úvah. Druhé, rozšířené a přepracované vydání, ed. Jaroslav Bouček. Praha 2017, 373 s. a 16 s. obr. příl.]. *Archivní časopis* 68, 2018, s. 435–437.

Horák, Pavel – Prečan, Vilém (eds.): Únor 1948 očima poražených. Záznam diskusí exilových politiků z let 1949–1950. Praha 2018, 347 s.]. Archivní časopis 68, 2018, č. 4, s. 439–441.

[Mücke, Pavel: Šťastnou cestu...?! Proměny politik cestování a cestovního ruchu v Československu za časů studené války (1945–1989). Pelhřimov 2017, 399 s.]. Časopis Matice moravské 137, 2018, č. 1, s. 237–239.

[Colotka, Peter: Vo víre času. Praha 2015, 320 s.; Colotka, Peter: S oštiepkami do Povstania, Praha 2017, 203 s.]. Soudobé dějiny 24, 2017, , č. 3, s. 447–448.

[Čornej, Petr: Historici, historiografie a dějepis. Studie, črty, eseje. Praha 2016, 484 s.]. Soudobé dějiny 24, 2017, č. 1–2, s. 255–256.

[Zídek, Petr: Utajená láska prezidenta Masaryka. Oldra Sedlmayerová (1884–1954). Praha 2017, 392 s.]. Časopis Matice moravské 136, 2017, č. 2, s. 372–373.

Pozyskiwanie archiwów osobistych: doswiadczenia Archiwum Narodowego w Pradze. In: Muzea domowe, Sv. 3. Wrocław 2017, s. 30–33.

Vynikající monografie o národnostních sčítáních v českých zemích v letech 1880–1930 [Kladiwa, Pavel a kol.: Národnostní statistika v českých zemích 1880–1930. Ostrava 2016. 2 sv.]. Paginae historiae 26/1, 2018, s. 396–399.

Rozhovor s Prof. JUDr. Václavem Pavlíčkem, CSc. Tazatelé: Lucie Rajlová, Jiří Křesťan. Paginae historiae 26/2, 2018, s. 375–395.

Já jsem Zdeněk Nejedlý: příběh tragédie jednoho moderního intelektuála. Lito-myšl 2018 (spoluautoři Martin Boštík, Hana Kábová).

Kuprová, Renata

Jednotný svaz českých zemědělců. Paginae historiae 26/2, 2018, s. 118–134. 78.

[Mouliš, Miloslav: Z mých vzpomínek. Praha 2016]. Paginae historiae 26/1, 2018, s. 365–366.

Mahel, Richard

„Pilně snáším stavivo k příští budově, jako učitel mám k tomu příležitostí dost“.

K pedagogickému působení rajhradského benediktina Bedy Dudíka v Brně (1841–1954) v čase vzepětí českého národně emancipačního hnutí. In: Morava v době převratů a změn 1848–1918. Kroměříž 2018, s. 91–105.

Emancipace v rozpuku: Moravští Židé v perspektivě „dlouhého“ 19. století [Miller, Michael L.: Moravští Židé v době emancipace. Praha 2015, 358 s.]. Paginae historiae 26/1, 2018, s. 373–383.

Machková, Zora

Socialistický svaz mládeže: vývoj a organizační struktura Socialistického svazu mládeže ve vztahu k archivnímu fondu ÚV SSM. Paginae historiae 26/2, 2018, s. 135–157.

Matušiková, Lenka

Seminář k dějinám Židů v Čechách, Kadaň 19. a 20. října 2016. Porta Bohemica 8, 2017, 260–262.

Měšťánková, Vlasta

Zemřela prom. hist. Irena Malá. ČAS v roce 2017, s. 368–369 (spoluautor Jan Kahuda). 86.

Müllerová, Dorota

Kapitoly ze života Čestmíra Císaře s přihlédnutím k období funkce tajemníka ÚV KSČ v letech 1963 a 1968. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 204–221.

Nosková, Alena

1948 – Osmičky v dějinách českých zemí: doprovodná publikace k výstavě Labyrinthem dějin českých zemí. Praha 2018, 73 s. (spoluautorka Alena Šimánková)

Nováčková, Helena

1918 – Osmičky v dějinách českých zemí: doprovodná publikace k výstavě Labyrinthem dějin českých zemí, 2. vyd. Praha 2018, 45 s. (spoluautoři Jan Kouřimský, Milan Vojáček)

Paulus, Filip

[Broklová, Eva: Antonín Švehla. Tvůrce politického systému. Praha 2017, 527 s.]. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 400–401.

Kontakty Ludvíka Salvátora s profesory přírodních věd na c. k. Karlo-Ferdinandově univerzitě. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. výročí narození. Praha 2018, s. 128–138 (spoluautorka Šárka Steinová).

Mezinárodní vědecká konference Ludvík Salvátor Toskánský (1847–1915): život a dílo vědce a cestovatele, zámek Brandýs nad Labem, 13.–15. října 2017. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 357–358 (spoluautorka Šárka Steinová).

Svaz pro spolupráci s armádou: formování branné výchovy v letech 1951–1989. *Paginae historiae* 26/2, 2018, s. 158–188.

(Ne)zapomenuté mapy. *Kartografické listy* 25, 2017, č. 1, s. 3–11 (spoluautoři Jiří Drozda, Šárka Steinová).

Steinová, Šárka

100 let minulých: činnost okraslovacích spolků. *Zahrada – park – krajina* 28, 2018, č. 4, s. 28–31.

Československý myslivecký svaz. *Paginae historiae* 26/2, 2018, s. 189–216.

Leben und Werk von Josef Kumpán. *Die Gartenkunst* 1, 2018, s. 89–105 (spoluautorka Stanislava Ottomanská).

Po stopách českých prvorepublikových zahradních architektů na Slovensku. *Monument revue* 6, 2017, č. 2, s. 60–68.

Zahradní architektky první poloviny 20. století. *Zahrada – park – krajina* 28, 2018, č. 3, s. 14–17 (spoluautorka Stanislava Ottomanská).

Zahradní umění v letech 1918–1948. *Zahrada – park – krajina* 28, 2018, č. 4, s. 44–50.

Kontakty Ludvíka Salvátora s profesory přírodních věd na c. k. Karlo-Ferdinandově univerzitě. In: Ludvík Salvátor Toskánský, vědec a cestovatel, v roce 170. vý-

ročí narození. Praha 2018, s. 128–138 (spoluautor Filip Paulus).

Mezinárodní vědecká konference Ludvík Salvátor Toskánský (1847–1915): život a dílo vědce a cestovatele, zámek Brandýs nad Labem, 13.–15. října 2017. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 357–358 (spoluautor Filip Paulus).

Mapy obor – specializované lesnické mapy a jejich proměny v čase. *Kartografické listy* 25, 2017, č. 2, s. 65–74. (spoluautoři Robin Ambrož, Jiří Drozda)

(Ne)zapomenuté mapy. *Kartografické listy* 25, 2017, č. 1, s. 3–11 (spoluautoři Jiří Drozda, Filip Paulus).

Stodůlka, Zbyšek

E-Identität als Schlüssel zu den Dienstleistungen des digitalen Archivs. *Informationswissenschaft* 5, 2018, Nr. 1, s. 119–124.

Šepták, Miroslav

Další zápis do historie?: v hlavní roli Sebastian Kurz. *Demokratický střed* [online] 7, 2018, č. 2, s. 7–8 Dostupné z: <http://www.demokratickystred.cz/dalsi-zapis-historie-v-hlavni-rol-i-sebastian-kurz/>

Novinářská organizace v počáteční fázi reformního procesu (leden–březen 1968). *Moderní dějiny* 26, 2018, č. 2, s. 237–252.

Od konce války po Státní smlouvu: nástin československo-rakouských politických vztahů v letech 1945–1955. In: *Krise, válka a nový začátek*. Praha 2017, s. 213–230.

Parlament a politická kultura v období přechodu Rakouska od demokracie k autoritativnímu režimu. In: *Salus patriae, suprema lex*. Praha 2018, s. 145–161.

Svaz československých novinářů. *Paginae historiae* 26/2, 2018, s. 217–239.

Vliv prvních poválečných voleb na vnitropolitickou situaci v Rakousku. In: *Parlamentní volby 1946 a Československo*. Praha 2017, s. 129–140.

Mezi demokracií a autoritářstvím: rakouská vnitřní a zahraniční politika v letech 1931–1934. Praha 2018, 521 s.

Šimánková, Alena

1948 – Osmičky v dějinách českých zemí: doprovodná publikace k výstavě *Labyrinthem dějin českých zemí*. Praha 2018, 73 s. (spoluautorka Alena Nosková)

Šlouf, Jakub

Komunismus v Česku?: okolnosti Vítězného února a předání moci totalitní KSČ. *EuroZprávy.cz* [online] 25. 2. 2018 [cit. 2018-12-21]. Dostupné z: <https://eurozpravy.cz/ekonomika/ceska-republika/215676-komunismus-v-cesku-okolnosti-vitezneho-unora-a-predani-moci-totalitni-ksc/>

Lístky zmizely: a úspory s nimi. *Mladá fronta Dnes* 10, 2018, č. 601, s. 7. ISSN 1210–1168.

Očista průmyslových závodů od kolaborantů a „asociálních žvlů“ v roce 1945: politická machinace, exces retribuční či inkubátor revoluční morálky? *Soudobé dějiny* 136, 2017, č. 4, s. 538–581.

Okradená strana: protesty členské základny KSČ proti měnové reformě v roce

1953. *Securitas imperii* 32, 2018, č. 1, s. 250–285.

Únor 1948 je nadčasovým mementem varujícím před manipulací veřejnosti.

Mladá fronta Dnes. Západočeské vydání 10, 2018, č. 224, s. 18.

Únor 1948 v Přešticích. *Přeštické noviny* 24, 2018, č. 2.

Podvedená strana: zrod masového komunistického hnutí na Plzeňsku, jeho disciplinace, centralizace a byrokratizace (1945–1948). Plzeň 2016, 303 s.

Štér, Roman

Československý výbor obránců míru a Československý mírový výbor v letech 1949–1989. *Paginae historiae* 26/2, 2018, s. 240–264.

Člověk se srdcem na dlani: deník Josefa Holce z konce II. světové války a prvních poválečných měsíců. Praha 2018, 182 s.

Neohroženě za svobodné Československo. II. světová 11, 2018, 11, s. 12–14 (spoluautorka Alena Flimelová).

Štverák, František

Schematismus k dějinám Komunistické strany Československa (1921–1992): základní informace o ústředních orgánech a biografické údaje o vedoucích představitelích strany, 2. vyd. Praha 2018, 697 s.

Trepeš, Matěj

Normalizace (ještě) neskončila?: nad novou biografií Gustáva Husáka [Macháček, Michal: Gustáv Husák. Praha 2017, 631 s.]. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 416–424.

Trnka, Pavel

Dějiny a diplomatika kláštera Teplá ve středověku. *Bibliotheca Strahoviensis* 12, 2017, s. 7–185.

Tištěné direktáře konventu Panny Marie pod řetězem: příspěvek k bohemikálním melitensím 18. století. *Bibliotheca Antiqua* 2018, s. 35–47.

Valtus, Ondřej

Svazarm a jeho činnost v okrese Vyškov v 70. a 80. letech 20. století. *Paginae historiae* 26/2, 2018, s. 344–360.

Vaško, Pavel

Svaz výzkumných ústavů zemědělských v Československé republice: koordinační instituce zemědělského výzkumu a některé její osobnosti. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 175–203.

Vojáček, Milan

František Ladislav Rieger v hledáčku státní policie: několik fragmentů. In: *Historie jako vášeň i poslání*. Praha 2018, s. 43–49.

Korespondence T. G. Masaryk - Josef Svatopluk Machar, svazek I. [Korespondence T. G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar, Sv. I (1893–1895). Praha 2017, 453 s.]. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 392–393.

Morava očima vnučky otce národa. In: *Morava v době převratů a změn 1848–1918*. Kroměříž 2018, s. 27–35.

1848 – Osmičky v dějinách českých zemí: doprovodná publikace k výstavě Labyrinthem dějin českých zemí. Praha 2018, 49 s.

1918 – Osmičky v dějinách českých zemí: doprovodná publikace k výstavě Labyrinthem dějin českých zemí, 2. vyd. Praha 2018, 45 s. (spoluautoři Jan Kouřimský, Helena Nováčková)

Vojtíšková, Lucie

Badatelské využívání indikačních skic pro genealogický výzkum. In: Stabilní katastr 1817–2017. Praha 2018, s. 51–57.

Jan Lucemburský a rakouské země: diplomatické postupy a cíle českého krále. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 9–35.

Zítek, Adam

Pomníky chtěné a nechtěné: vyrovnávání se s minulostí v Polsku. *Paměť a dějiny* 1, 2018, s. 128–133.

Úřad předsednictva vlády – Generální sekretariát Hospodářské rady: nástin dějin původce a archivního fondu. *Paginae historiae* 26/1, 2018, s. 295–308.

Vybrané justiční a státobezpečnostní fondy uložené v polských archivech. *Paginae historiae*. 26/1, 2018, s. 233–243.